

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Adam Wenig

Rozsudek pro zmeškání

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Bohumil Dvořák, Ph.D., LL.M.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 19. 9. 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 133 744 znaků včetně mezer.

V Praze dne 14. 11. 2019

Adam Wenig

Rád bych na tomto místě poděkoval panu JUDr. Bohumilu Dvořákovi, Ph.D., LL.M., vedoucímu mé diplomové práce za jeho cenné rady, doporučení, trpělivost a účinnou pomoc při zpracování. Zároveň děkuji své rodině za podporu v průběhu celé doby studia a také své přítelkyni Kláře, která mi byla v nejtěžších částech studia velkou oporou.

Obsah

Úvod.....	1
1. Teoretická východiska rozsudku pro zmeškání.....	4
1.1 Kontumace – pojem a užití.....	4
(a) Pojem kontumace.....	4
(b) Zmeškání procesních lhůt.....	5
(c) Kvalifikovaná výzva podle § 114b.....	6
(d) Přípravné jednání podle § 114c.....	7
(e) Koncentrace řízení a další.....	8
1.2 Zmeškání jako dispoziční úkon procesní strany?.....	9
1.3 Skutkové domněnky.....	11
(a) Zjišťování skutkového stavu.....	11
(b) Právní domněnky a fikce.....	12
(c) Vznik skutkové domněnky jako následek zmeškání.....	14
1.4 Procesní pasivita žalobce.....	15
1.5 Srovnání s rozsudkem pro uznání.....	16
1.6 Rozsudek pro zmeškání jako ryze občanskoprávní procesní institut.....	20
2. Historický vývoj rozsudku pro zmeškání.....	23
2.1 Nejstarší podoby rozsudku pro zmeškání.....	23
(a) Římský starý proces a proces klasický.....	24
(b) Římský poklasický a justiniánský proces.....	26
(c) Nejstarší podoby kontumačního rozsudku na našem území.....	28
2.2 Zákon o soudním řízení v občanských rozepřích právních z roku 1895.....	29
(a) Zmeškání prvního roku.....	29
(b) Zmeškání odpovědi žalovaným.....	33
(c) Zmeškání ústního líčení rozepře.....	36
(d) Srovnání s uherskou právní úpravou.....	37
2.3 Rozsudek pro zmeškání v letech 1949 až 1993.....	39
2.4 Současná právní úprava.....	40
3. Ústavní konformita rozsudku pro zmeškání.....	43
3.1 Materiální předpoklady pro vydání rozsudku pro zmeškání.....	43
3.2 Soulad se zásadou rovnosti účastníků.....	45
(a) Legislativní zakotvení zásady rovnosti.....	45
(b) Nerovnost založená rozsudkem pro zmeškání.....	46
(c) Zhodnocení souladu se zásadou rovnosti.....	48
3.3 Sřet principu spravedlivého projednání a zásady rychlosti a hospodárnosti řízení.....	49
(a) Princip spravedlivého projednání věci.....	49
(b) Zásada rychlosti a hospodárnosti.....	50
(c) Zhodnocení souladu se zásadou spravedlivého projednání věci.....	50
3.4 Zásada materiální a formální pravdy.....	52
(a) Zásada materiální pravdy.....	52
(b) Zásada formální pravdy.....	53
(c) Rozsudek pro zmeškání jako (zdánlivý) projev formální pravdy.....	54
4. Věcný záměr nového civilního řádu soudního.....	57
4.1 Představení věcného záměru.....	57
4.2 Vyjádření k žalobě, přípravný rok a první ústní jednání.....	58
4.3 Rozsudek pro zmeškání podle věcného záměru.....	60
Závěr.....	66

Seznam použité literatury	68
Abstrakt.....	74
Klíčová slova	75
Abstract.....	76
Key words	77

Úvod

Rozsudek pro zmeškání, často nazývaný také kontumační rozsudek, je zvláštní druh meritorního rozhodnutí sloužící především k urychlení občanského soudního řízení sporného. Jádrem současné právní úpravy je § 153b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**občanský soudní řád**“), který dává žalobci možnost za splnění zde uvedených podmínek navrhnout vydání kontumačního rozsudku proti žalovanému, který se bez důvodné a včasné omluvy nedostavil na první jednání. Podle veřejně dostupných statistik se přitom jedná o poměrně často užívaný institut, kterým bylo jen za rok 2018 rozhodnuto v 18 293 případech z celkového počtu 351 297 vyřízených občanskoprávních věcí před okresními soudy.¹ Především z důvodu nezanedbatelné role tohoto institutu v občanském soudním řízení je účelem této diplomové práce zhodnotit současnou právní úpravu s ohledem na vybrané základní teoretické otázky, historický vývoj právní úpravy, vybrané ústavní zásady a v nedávné době navrženou podobu možné budoucí úpravy.

Systematicky je tato diplomová práce rozdělena do čtyř kapitol, jejichž účelem však není poskytnout doktrinální výklad textu právních předpisů, nýbrž mají za cíl zkoumat širší souvislosti současné právní úpravy nezbytné pro naplnění účelu této diplomové práce. Závěry každé kapitoly mají následně posloužit k finálnímu zhodnocení a formulování případných *de lege ferenda* návrhů.

V první kapitole jsou analyzována vybraná teoretická východiska institutu kontumačního rozsudku. Toto teoretické vymezení spočívá především v hlubším zamyšlení se nad pojmem kontumace a v představení skutkových domněnek, na jejichž základě soudy kontumační rozsudky vydávají. Diskutovány jsou mimo jiné otázky, zda lze považovat zmeškání strany za dispoziční úkon či proč je rozsudek pro zmeškání ryze občanskoprávním institutem.

¹ *Výkaz o pohybu agendy rejstříku C u okresních soudů v období od 1. 1. 2018 do 31. 12. 2018* [online]. 11. ledna 2019 [cit. 2019-08-10]. Dostupné na WWW: <https://cslav.justice.cz/InfoData/vykazy-soudu-a-statnich-zastupitelstvi.html>.

Významnou část této kapitoly tvoří také srovnání s rozsudkem pro uznání vydávaným v souvislosti s kvalifikovanou výzvou a přípravným jednáním podle § 114b a § 114c občanského soudního řádu.

Druhá kapitola, v níž převažuje deskriptivní výzkumná metoda, se zabývá historickým vývojem úpravy rozsudku pro zmeškání, a to od dob římského práva až po současnost, přičemž největší důraz je kladen na rakouskou úpravu tohoto institutu podle zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (dále jen „**civilní řád soudní**“). Důvodem je skutečnost, že právě rakouská úprava spolu s uherskou právní úpravou, která je rovněž předmětem zkoumání druhé kapitoly, sloužila v roce 1993 jako inspirace pro znovuzavedení kontumačního rozsudku po jeho více než čtyřicetileté absenci v českém právním řádu. Nadto se současná podoba rakouské právní úpravy stala významným inspiračním zdrojem pro úpravu kontumačního rozsudku ve věcném záměru nového kodexu civilního procesu předloženém v roce 2017.

Třetí kapitola je věnována ústavní souladnosti úpravy rozsudku pro zmeškání, jejíž zkoumání je bezpochyby nezbytné k celkovému zhodnocení současného právního stavu. Představeny jsou nejdříve tzv. materiální předpoklady pro vydání kontumačního rozsudku, které byly formulovány judikaturou a bez jejichž splnění není na místě rozsudek pro zmeškání vydat. Posuzován je také soulad s vybranými zásadami civilního řízení zakotvenými nejen na ústavní, ale i na evropské úrovni. Rozsudek pro zmeškání lze vydat pouze na návrh žalobce, a tak se nabízí otázka, zda se tato úprava nepříčí zásadě rovnosti účastníků řízení. Dále je například zkoumáno, zda není účel kontumačního rozsudku, tj. urychlení civilního řízení, v rozporu s principem spravedlivého projednání věci. Za účelem nalezení odpovědi na tyto a další otázky byla pro účely třetí kapitoly analyzována obsáhlá judikatura Ústavního soudu a Nejvyššího soudu týkající se rozsudku pro zmeškání.

Poslední kapitola se zaměřuje na věcný záměr nového civilního řádu soudního, který byl představen v roce 2017 jakožto podklad pro rekonstrukci civilního procesu, jejíž nutnost je diskutována již řadu let. Čtvrtá kapitola tak představuje navrhované změny úpravy kontumačního rozsudku včetně souvisejících institutů vyjádření k žalobě, přípravného roku a prvního ústního jednání. Tato kapitola zároveň využívá poznatků získaných ve druhé kapitole a upozorňuje na konkrétní podobnosti s historickou právní úpravou kontumačního rozsudku.

1. Teoretická východiska rozsudku pro zmeškání

Dříve než bude analyzována historická právní úprava, je třeba na tomto místě představit základní teoretická východiska institutu rozsudku pro zmeškání. Správné chápání těchto teoretických souvislostí je nezbytné pro pochopení tohoto institutu a zhodnocení současné právní úpravy. Následující podkapitoly se proto zabývají základními teoretickými otázkami jako například jaká je skutečná šíře pojmu kontumace, který se dnes v praxi a odborné literatuře užívá téměř výlučně v souvislosti s rozsudkem pro zmeškání, nebo zda lze zmeškání účastníka považovat za dispoziční úkon. Pozornost je dále věnována skutkovým domněnkám, na jejichž základě jsou kontumační rozsudky vydávány, a poté je upozorněno na zásadní rozdíly oproti rozsudku pro uznání podle § 153a občanského soudního řádu.

1.1 Kontumace – pojem a užití

(a) Pojem kontumace

Podle Ottova slovníku naučného se kontumací v civilním řízení rozumí „*každé neuposlechnutí předpisů pro jednání strany v soudním řízení daných. Neuposlechnutí to může záležeti buď v tom, že strana vůbec úkonu, který buď dle ustanovení zákona, nebo příkazu soudcova provéstí má, nepředsevezme, nebo že ho neprovede ve formě, v době nebo stadiu, jak se toho k plné jeho účinnosti po zákonu vyhledává.*“² Obdobně již v římském právu pocházel pojem „*contumacia*“ z přídavného jména „*contumax*“, neboli vzdorný či neposlušný.³ Přestože je tak dnes pojem kontumace v civilním procesu užíván především ve spojení s rozsudkem pro zmeškání, je význam tohoto pojmu značně širší. Z tohoto důvodu můžeme o kontumačních následcích mluvit i v souvislosti s jinými procesními instituty.

² OTTO, J., *Ottův slovník naučný : ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Čtrnáctý díl. Praha: 1899 s. 757 [online]. [cit. 2019-02-20] Dostupné na WWW: <http://archive.org/stream/ottvslovnknauni00studgoog#page/n785/mode/2up>.

³ BARTOŠEK, M., *Encyklopedie římského práva*. 2. přepacov. vyd., v nakl. Academia 1. vyd. Praha: Academia, 1994, s. 78. Srov. také VÁŽNÝ, J. *Římský proces civilní*. Praha: Melantrich, 1935, s. 93.

Na úvod je nutné také poznamenat, že jakkoliv by se tak z běžné řeči mohlo zdát, kontumace není právním řádem formulována bez dalšího jako druh sankce. Takovou povahu může mít kontumace samozřejmě v jiných mimoprávních oblastech, např. ve sportu, kde se kontumací rozumí přiznání vítězství na úkor týmu, který závažným způsobem porušil pravidla dané soutěže. V procesním právu však nemusí vznik kontumačních následků bez dalšího znamenat neúspěch dané strany sporu. V civilním procesu je kontumace spíše prostředkem, který má napomáhat k řádnému průběhu soudního řízení a také k jeho urychlení. Průběh a rychlost řízení jsou totiž velkou měrou ovlivňovány samotnými účastníky řízení, jejichž procesní aktivita má být hrozbou kontumačních následků stimulována.

(b) Zmeškání procesních lhůt

Jedním z příkladů kontumačních následků jsou následky zmeškání procesních lhůt, a to lhůt zákonných i soudcovských. Smyslem právního institutu lhůt je obecně časové omezení nejistoty v právních vztazích a především urychlení procesu rozhodování za účelem zajistit reálné dosažení účelu soudního řízení.⁴

Zákonné lhůty stanoví přímo zákon a jsou závazné jak pro účastníky řízení, tak i pro osoby na řízení zúčastněné a soud. Takové procesní lhůty proto nelze rozhodnutím soudu změnit a jejich nedodržení má vždy určité procesní důsledky.⁵ Příkladem zákonných procesních lhůt jsou lhůty pro podání řádných a mimořádných opravných prostředků nebo lhůty stanovené pro předvolání účastníků k nařízenému jednání ve věci samé podle § 115 odst. 2 občanského soudního řádu nebo k přípravnému jednání podle § 114c odst. 6 občanského soudního řádu, kterému je věnována bližší pozornost níže v části 1.1(d). Konkrétní podoba kontumačního následku se bude lišit podle povahy dané lhůty. Pokud jde o lhůtu ke splnění určité povinnosti, může kontumace spočívat v sankci (např. v uložení pořádkové pokuty podle § 53 občanského

⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 545/99, ze dne 3. února 2000.

⁵ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2015, s. 184-185.

soudního řádu), zatímco v případě lhůty k učinění určitého podání bude negativním následkem nemožnost po jejím uplynutí tento úkon s úspěchem učinit.⁶ Účastníci řízení se těmto kontumačním následkům mohou vyhnout pomocí institutu prominutí zmeškání lhůty podle § 58 občanského soudního řádu.

Soudcovské lhůty se od zákonných liší v tom, že je určuje předseda senátu, který podle vlastního uvážení zvolí délku takové lhůty přiměřeně k povaze požadovaného úkonu a určí také její počátek.⁷ V některých případech zákon koriguje uvážení soudu určitými mantinely, ve kterých by se stanovená lhůta měla pohybovat. Jako příklad lze uvést formulaci v § 9 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích: „*soud vyzve poplatníka k jeho zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí v délce alespoň 15 dnů*“. Zmeškání soudcovských lhůt může mít pro účastníky řízení neméně závažné kontumační následky. Například marné uplynutí výše zmíněné lhůty stanovené soudem k zaplacení soudního poplatku povede k zastavení soudního řízení. Zmeškání soudcovské lhůty přitom nelze na rozdíl od zákonných lhůt prominout, avšak podle okolností případu je soud může podle § 55 občanského soudního řádu prodloužit.

(c) Kvalifikovaná výzva podle § 114b

Průběh občanského soudního řízení by měl zpravidla směřovat k tomu, aby bylo možné věc rozhodnout při jediném jednání (§ 114a odst. 1 občanského soudního řádu). Z širšího hlediska jde o promítnutí základní zásady soudního řízení, podle které má soud postupovat v zahájeném řízení i bez dalších návrhů tak, aby věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta (§ 100 odst. 1 občanského soudního řádu). Za tímto účelem má předseda senátu k dispozici řadu nástrojů, jak jednání náležitě připravit. Jedním z těchto nástrojů je tzv. kvalifikovaná výzva podle § 114b občanského soudního řádu.

⁶ Ibid. s. 185.

⁷ ŠULÁKOVÁ, M. § 55 (Zákonné a soudcovské lhůty). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-02-27]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

Kvalifikovanost této výzvy spočívá v úpravě zvláštních kontumačních následků, které nastanou v případě, že žalovaný kvalifikované výzvě bez vážného důvodu včas nevyhoví a ani soudu ve stanovené lhůtě nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání. Tímto následkem je vznik fikce uznání uplatněného nároku žalovaným podle § 114b odst. 5 občanského soudního řádu. Ze zákonné dikce je však zřejmé, že v porovnání s prvně popsáním zmeškáním procesních lhůt vzniká fikce uznání nároku, jakožto zvláštní kontumační následek, pouze za splnění celé řady striktních předpokladů. Tuto přísnost je každopádně třeba uvítat, především s ohledem na rozporuplné názory na přípustnost fikce procesních dispozičních úkonů, kterou odborná veřejnost považuje za problemickou, ne-li dokonce protiústavní.⁸ Tato problematika je blíže rozvedena v podkapitole 1.5 níže srovnávající kontumační rozsudek s rozsudkem pro uznání.

(d) Přípravné jednání podle § 114c

Přípravné jednání je dalším nástrojem předsedy senátu sloužícím k náležité přípravě jednání, s jehož zmeškáním současná právní úprava spojuje závažné kontumační následky. Přípravné jednání bylo do občanského soudního řádu začleněno novelou č. 7/2009 Sb., do jejíhož přijetí měl předseda senátu k dispozici pouze písemné přípravné úkony podle § 114a a § 114b občanského soudního řádu. Stejně jako v případě kvalifikované výzvy však nejde o obligatorní součást soudního řízení a vznik kontumačních následků je podmíněn splněním celé řady zákonných předpokladů.

Čím se však přípravné jednání značně liší od institutu kvalifikované výzvy, je skutečnost, že kontumační následky spojené s jeho zmeškáním stíhají jak žalovaného, tak žalobce. V případě zmeškání žalovaného spočívá kontumační následek ve vzniku již zmíněné značně problemické fikce uznání uplatněného nároku. V případě zmeškání žalobce naopak dochází

⁸ Srov. MACUR, J. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o.s.ř. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 2, s. 35-36; LAVICKÝ, P. Zmeškání účastníka a fikce dispozičních procesních úkonů. *Právní fórum*, 2009, č. 6, s. 410.

k zastavení řízení, což lze však i bez výslovné dikce zákona považovat za o nic méně problematickou fikci zpětvzetí žaloby.⁹

(e) Koncentrace řízení a další

Na závěr lze s ohledem na širokou definici pojmu kontumace určité kontumační důsledky spatřovat i v souvislosti s koncentrací řízení, která ze zákona nastává v okamžiku ukončení prvního jednání, případně uplynutím dodatečné lhůty, kterou soud účastníkům poskytl pro uvedení rozhodných skutečností a důkazů o nich.¹⁰ Bylo-li ve věci nařízeno přípravné jednání, dochází ke koncentraci řízení již skončením toho přípravného jednání (§ 114c odst. 5 občanského soudního řádu). Jakékoliv skutečnosti a důkazy, o kterých účastníci měli a mohli vědět a které mohli uplatnit před koncentrací, již nemohou po tomto okamžiku v řízení uvádět, o čemž musí být soudem náležitě poučeni. Kontumační následek tedy spočívá v prekluzi, neboli v tom, že k později uvedeným skutečnostem a důkazům soud až na výjimky nepřihlíží.

Přestože definice kontumace uvedená v úvodu této kapitoly mluví o kontumaci pouze v souvislosti se stranami sporu, mohou obdobné negativní následky stíhat i pasivitu ostatních osob na řízení zúčastněných. Jako příklad lze uvést předvedení podle § 52 občanského soudního řádu jakožto sankční opatření stíhající svědky, znalce či jiné osoby předvolané k soudu, které se vyhýbají své procesní povinnosti dostavit se. Jde o případy, kdy se soud bez součinnosti těchto osob neobejde a mírnější opatření například ve formě pořádkové pokuty by nevedlo k nápravě.¹¹

Ve všech výše uvedených případech byly popsány negativní následky vzniklé z důvodu pasivity účastníka řízení a případně dalších osob, které nečiní během řízení vše tak, jak by měly.

⁹ LAVICKÝ, P. Zmeškání účastníka a fikce dispozičních procesních úkonů. *Právní fórum*, 2009, č. 6, s. 411.

¹⁰ SVOBODA, K. § 118b (Koncentrace řízení, první jednání). In: SVOBODA, K. aj. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 512.

¹¹ ŠULÁKOVÁ, M. § 52 (Předvedení). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-02-27]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

Tím jsou výše uvedené instituty velmi blízké rozsudku pro zmeškání. Přestože samotná nečinnost účastníků není překážkou dalšího postupu v již zahájeném řízení (§ 100 odst. 1 občanského soudního řádu), právní řád zcela správně stanoví za tuto liknavost výše uvedené a také další negativní následky. Je však otázkou, zda je koncepčně správně, aby pro velmi podobné případy kontumace (zmeškání prvního jednání, přípravného jednání a odpovědi na kvalifikovanou výzvu) zákonodárce stanovil natolik rozdílné následky jako jsou rozsudek pro zmeškání a rozsudek pro uznání.¹²

1.2 Zmeškání jako dispoziční úkon procesní strany?

Procesní úkony jsou projevem vůle subjektů řízení, které procesní právo předvídá a kterým přiznává účinky ovlivňující zahájení, průběh a ukončení řízení.¹³ Dispoziční úkony jsou procesními úkony účastníků řízení, kterými v souladu s dispoziční zásadou nakládají řízením nebo jeho předmětem (např. žaloba, zpětvzetí žaloby, soudní smír).¹⁴

Občanský soudní řád upravuje procesní úkony účastníků řízení v § 41 a následujících, kde například stanoví, že účastníci mohou činit procesní úkony v jakékoliv formě, pokud zákon pro některé úkony určitou formu výslovně nepředepisuje.¹⁵ Tato volnost co do formy procesního úkonu je však do jisté míry omezena pravidlem stanoveným v navazujícím § 41a, podle kterého lze procesní úkony činit pouze výslovně, nestanoví-li zákon jinak. Z formulace § 41a je zřejmé, že přípustnost implicitních procesních úkonů je spíše výjimkou, přičemž zejména v procesním právu je nutno každou výjimkou z obecného pravidla vykládat restriktivně.¹⁶ Přesto se nabízí otázka, zda by bylo možné zmeškání účastníka řízení považovat za konkludentní dispoziční úkon.

¹² Srov. podkapitolu 1.5 níže.

¹³ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2015, s. 171.

¹⁴ Ibid. s. 182.

¹⁵ § 41 odst. 1 občanského soudního řádu.

¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 385/2017, ze dne 21. března 2018.

K povaze konkludentních hmotněprávních jednání judikoval Nejvyšší soud, že „[p]rojev vůle je učiněn konkludentně, je-li učiněn jinak než výslovně, nicméně způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, co chtěl účastník projevit.“¹⁷ Není důvod, proč podmínku nepochybnosti vůle jednajícího neaplikovat i na konkludentní procesní úkony, a tím spíše na dispoziční úkony, které mají na průběh a podobu řízení zásadní vliv. Vůle konkludentně jednajícího účastníka řízení bude zřetelná například v případě, kdy byla žaloba podána neoprávněnou osobou, avšak oprávněná osoba s ní následně konkludentně projeví souhlas kupříkladu udělením procesní plné moci nebo činěním dalších procesních úkonů, čímž dojde ke zhojení nedostatku v podmínce řízení.¹⁸ Procesní aktivitu oprávněné osoby by stěží bylo možné vyložit jinak než jako souhlas s podanou žalobou.

V případě zmeškání však nelze jednoznačně dovozovat, co svou procesní pasivitou účastník řízení zamýšlel. Účastnit se soudního jednání je navíc zásadně pouhým právem a nikoliv povinností účastníka řízení.¹⁹ Zmeškání jednání tak může představovat pouhé rozhodnutí účastníka tohoto svého práva nevyužít, aniž by zamýšlel jakkoliv s řízením nakládat. Spojování procesní pasivity s dispozičními úkony spočívajícími například v uznání nároku, ačkoliv tak účastník řízení výslovně neučinil, bylo navíc kritizováno jak Ústavním soudem,²⁰ tak i odbornou veřejností²¹ pro svůj rozpor s dispoziční zásadou ovládající civilní řízení sporné. Nejeví se tak správné pohlížet na zmeškání jako na dispoziční úkon, neboli jako na volní projev účastníka řízení disponovat s řízením či jeho předmětem.

¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 5587/2015, ze dne 30. srpna 2016.

¹⁸ Srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2787/2014, ze dne 6. ledna 2015.

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1302/2001, ze dne 14. května 2002.

²⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 42/08, ze dne 21. dubna 2009.

²¹ MACUR, J. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o. s. ř. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 2, s. 28-36.

1.3 Skutkové domněnky

(a) Zjišťování skutkového stavu

Soudní rozhodnutí, které je cílem každého soudního řízení, by se vždy mělo zakládat na zjištěném skutkovém stavu. Za skutkový stav lze považovat smysly vnímatelné skutkové děje a stavy, které vyšly v řízení najevo a k nimž soud dospěl především na základě řádně provedeného dokazování.²² Náležitě objasnění skutkového stavu je nezbytné k tomu, aby civilní řízení naplňovalo svůj účel spočívající v poskytování ochrany porušeným nebo ohroženým skutečným subjektivním právům a oprávněným zájmům.²³ Skutkové otázky je však vždy nutno odlišit od otázek právních, u kterých platí zásada *iura novit curia*, tudíž právní otázky alespoň co do rozsahu vnitrostátního práva nejsou v řízení předmětem dokazování.

Občanský soudní řád dnes již na rozdíl od právní úpravy účinné do 31. srpna 1993 neobsahuje požadavek na zjištění „*skutečného stavu věci*“. Tento požadavek je dnes hodnocen jako nesplnitelný postulát, který ukládal soudu povinnost dokonale zjistit skutkový stav i bez součinnosti účastníků a jedině takto dokonale zjištěný skutkový stav byl v souladu s vůdčím principem materiální pravdy spolehlivým základem pro spravedlivé rozhodnutí soudu.²⁴ Současná právní úprava naopak bere na vědomí nedokonalost procesních prostředků sloužících k zjišťování skutkového stavu a tento požadavek opouští.²⁵ Poznávací činnost soudu tedy nesměřuje ke zjištění „*absolutní pravdy*“, nýbrž má pouze pravděpodobnostní povahu a její integrální součástí jsou níže popsané právní a skutkové domněnky.²⁶

Sporné nalézací řízení je vedeno zásadou projednací, podle které je to především procesní aktivita účastníků, která ovlivňuje zjišťování skutkového stavu věci. Z projednací zásady a ze

²² DVOŘÁK, B. § 153 (Skutkový podklad rozhodnutí; vázanost žalobním návrhem). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-04]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

²³ Blíže viz podkapitola 3.3 níže věnující se zásadě spravedlivého pojednání věci.

²⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 173/13, ze dne 20. srpna 2014.

²⁵ DVOŘÁK, B. § 153 (Skutkový podklad rozhodnutí; vázanost žalobním návrhem). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-04]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

²⁶ MACUR, J. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o. s. ř. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 2, s. 31.

souvisejících břemen tvrzení a důkazních tak vyplývá, že rozhodnutí soudu má spočívat jenom na takových skutečnostech, které strany tvrdily nebo které vyšly v řízení najevo jinak (např. z výpovědi svědků) a které byly popř. prokázány, pokud toho bylo zapotřebí (např. proto, že byly protistranou popírány).²⁷

Občanský soudní řád však stanoví z rozhodování na základě zjištěného skutkového stavu řadu výjimek. Jako příklad lze uvést rozhodnutí v důsledku neusnesení důkazního břemene účastníkem řízení, aniž by však byla předmětná skutečnost zároveň vyvrácena. V takovém případě nebude mít soud jinou možnost, než meritorně ve věci rozhodnout v neprospěch důkazním břemenem zatížené strany.²⁸ Další příklad vyplývá z judikatury k rozsudku pro uznání, která dovodila, že soud musí ve věci rozhodnout podle uznání žalovaného bez ohledu na to, zda jsou žalobní tvrzení podložena důkazy a zda dosavadní výsledky řízení prokazují oprávněnost nároku nebo zda se podle nich požadavky žalobce naopak jeví nedůvodnými.²⁹ Mezi výjimky z nutnosti zjišťovat skutkový stav patří právě i rozsudky pro zmeškání založené na skutkových domněnkách, která jsou blíže popsány níže v části 1.3(c).

(b) Právní domněnky a fikce

Zjišťování skutkového stavu je právním řádem usnadňováno formulací právních domněnek a právních fikcí. Právní domněnky slouží pro případy, kdy není praktické nebo vhodné zkoumat skutečný stav věci, přičemž jsou založeny na určité obecné životní zkušenosti, která může, ale také nemusí tomuto skutečnému stavu odpovídat.³⁰ Fikce na rozdíl od toho ukládají, aby soud vycházel z určitého skutkového stavu, ačkoliv se předem předpokládá, že

²⁷ LAVICKÝ, p. § 120 (Aktivita stran a soudu při dokazování). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-04]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

²⁸ DVOŘÁK, B. § 153 (Skutkový podklad rozhodnutí; vázanost žalobním návrhem). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-04]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

²⁹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 3498/2012, ze dne 27. března 2013; usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 2284/2004, ze dne 18. srpna 2005; usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 1053/2000, ze dne 30. dubna 2001.

³⁰ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 185.

tento stav neodpovídá realitě.³¹ Právní domněnky i fikce mohou sloužit také k podstatnému urychlení soudního řízení.

Za vyvratitelné právní domněnky označujeme ty domněnky, které připouštějí důkaz opaku. Judikatura dovozuje, že skutečnost, které svědčí vyvratitelná právní domněnka, není předmětem procesního dokazování a soud ji musí mít za prokázanou, nebyla-li v řízení domněnka existence určité skutečnosti vyvrácena.³² K vyvrácení přitom nestačí pouhá byt' i závažná pochybnost o tom, zda skutečnost v právní domněnce stanovená existuje, nýbrž je vyžadován plný důkaz opaku.³³ Nevyvratitelné právní domněnky a fikce nelze zásadně důkazem opaku vyvrátit.³⁴

Odborná literatura dále dělí zákonné domněnky na domněnky skutkové, zakládající existenci určitého skutkového stavu (např. domněnka doručení podle § 573 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“)), a domněnky právní, zakládající určitý právní následek (například domněnka zániku závazku podle § 1952 odst. 2 OZ).³⁵ Od zákonných skutkových domněnek jsou dále odlišovány „prosté“ skutkové domněnky, jejichž pramenem není zákon, nýbrž vycházejí z lidské zkušenosti. Při absenci zákonné úpravy nemohou mít tyto „prosté“ skutkové domněnky vliv na rozdělení důkazních břemen v soudním řízení, avšak i přesto mají velký význam při hodnocení důkazů. K jejich vyvrácení zároveň není potřeba na rozdíl od zákonných domněnek důkaz opaku, nýbrž postačí pouhá pochybnost soudce o tom, že se skutkový děj odehrál jinak.³⁶

³¹ HROMADA, M. § 133 (Důkaz opaku). In: SVOBODA, K. aj. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 559.

³² Předmětem dokazování se stávají jen skutečnosti tvořící tzv. bázi domněnky, nikoliv skutečnosti, které se na základě dané domněnky presumují. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 633/2000, ze dne 21. února 2001; rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1160/2003, ze dne 26. srpna 2004.

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1160/2003, ze dne 26. srpna 2004.

³⁴ HROMADA, M. § 133 (Důkaz opaku). In: SVOBODA, K. aj. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 559.

³⁵ LAVICKÝ P. § 133 (Zákonné vyvratitelné domněnky). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-08]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

³⁶ *Ibid.*

(c) Vznik skutkové domněnky jako následek zmeškání

Občanský soudní řád ve svém § 153b stanoví, že při splnění zákonných předpokladů se tvrzení žalobce obsažená v žalobě o skutkových okolnostech týkajících se sporu budou považovat za nesporná a na tomto základě může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání.

Výraz „*považuje se*“ bývá v českém právním řádu užíván při konstrukci právních fikcí.³⁷ Tento způsob užití však nesmí být chápán jako bezvýjimečný a nemění nic na skutečnosti, že v souvislosti s rozsudkem pro zmeškání neformuluje zákon žádný druh právní fikce, nýbrž právní domněnku. Dvořák však správně upozorňuje, že i poměrně široká judikatura³⁸ nesprávně spojuje rozsudek pro zmeškání s právní fikcí,³⁹ přičemž stejné chyby se dopouští i některá odborná literatura.⁴⁰

K povaze domněnky upravené v § 153b občanského soudního řádu lze s ohledem na přechozí výklad uvést, že se jedná o domněnku:

- (a) zákonnou – jejím pramenem je výslovné zákonné ustanovení;
- (b) skutkovou – domněnka zakládá existenci skutkových tvrzení žalobce; a
- (c) vyvratitelnou – domněnka o skutkových tvrzeních žalobce může být v konkrétním případě vyloučena předchozí procesní aktivitou žalovaného, který se nedostavil k prvnímu jednání.⁴¹

³⁷ Srov. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. 3. února 2012 [Beck online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-03-10].

³⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4084/2010, ze dne 1. února 2011; usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 4098/2010, ze dne 22. února 2012.

³⁹ DVOŘÁK, B. § 153b (Rozsudek pro zmeškání). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-10]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

⁴⁰ Např. HRNČIŘÍK, V. § 153b (Rozsudek pro zmeškání). In: SVOBODA, K. aj. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 648.

⁴¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 329/08, ze dne 20. června 2011.

1.4 Procesní pasivita žalobce

Rozsudek pro zmeškání může být od svého znovuzavedení do českého právního řádu v roce 1993 vyneseno pouze v případě zmeškání prvního jednání žalovaným. V případě zmeškání žalobce nelze tímto rozsudkem věc rozhodnout. V průběhu soudního řízení to však může být i žalobce, kdo svou lhostejností či úmyslnou procesní pasivitou bude působit průtahy soudního řízení. Z povahy věci to však budou případy méně časté.

Žalobce zásadně prokáže svou procesní aktivitu již podáním žaloby, ve které uvede svá tvrzení a navrhne k jejich prokázání provedení konkrétních důkazů. To však neznamená, že by právní řád žádným způsobem na jeho následnou procesní neaktivitu nereagoval. Pokud by se následně žalobce i přes řádné předvolání nedostavil k nařízenému jednání, může soud rozhodnout věc v jeho nepřítomnosti (§ 101 odst. 3 občanského soudního řádu). Žalobce tak bude vyloučen z dalšího uplatňování svých procesních práv, nebude mít možnost vyjádřit se k provedeným důkazům a nedostane se mu poučení soudu, která směřují jen vůči přítomným účastníkům.⁴² Je to přitom zásadně žalobce, kdo v řízení nese břemeno tvrzení a břemeno důkazní. Jeho nepřítomnost na jednání, kde by mohl vhodně reagovat na přednesy a důkazy žalovaného, tak může mít za následek neunesení těchto břemen, a tím i neúspěch ve věci samé.

Vedle výše popsané úpravy procesních břemen lze zmínit i několik konkrétních případů negativních následků žalobcovi liknavosti. Pokud by například žalobce řádně a včas nereagoval na výzvu k opravě či doplnění své žaloby, dojde k jejímu odmítnutí (§ 43 odst. 2 občanského soudního řádu). Pokud by se žalobce nedostavil k nařízenému přípravnému jednání, nastane fikce zpětvzetí žaloby a soud řízení zastaví (§ 114c odst. 7 občanského soudního řádu).

S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že právní úprava civilního soudního řízení obsahuje řadu procesních mechanismů, kterými je stimulovaná procesní aktivita nejen

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 5059/2007, ze dne 28. května 2009.

žalovaného, ale i žalobce. Rozhodnutí ve věci rozsudkem pro zmeškání však podle současné právní úpravy zůstává přípustné pouze v případě zmeškání žalovaného.

1.5 Srovnání s rozsudkem pro uznání

Rozsudek pro uznání upravuje občanský soudní řád ve svém § 153a. Zatímco rozsudek vydaný na základě výslovného uznání žalovaným se nejeví příliš problematickým, nelze to stejné říci o rozsudcích pro uznání založených na právní fikci uznání nároku vzniklé v souvislosti se zmeškáním odpovědi na kvalifikovanou výzvu či přípravného jednání. Podle Macura je zcela správné spojovat negativní následky se zmeškáním důležitých procesních úkonů, avšak nemělo by se tak dít formou uznání nároku, které patří do zcela jiné oblasti procesní problematiky a nemá být prostředkem urychlování řízení v oblasti zjišťování rozhodného skutkového stavu.⁴³ Na tomto místě je vhodné citovat i judikaturu Ústavního soudu z oblasti insolvenčního práva, která výslovně vyloučila spojení právní fikce s dispozičním úkonem zpětvzetí návrhu na oddlužení a obecně uzavřela, že „[d]ispoziční právní úkon nemůže být obsahem právní fikce, aniž by tím byla porušena zásada dispoziční, na jejímž základě je civilní proces budován, a v konečném důsledku též zásada autonomie vůle.“⁴⁴ I přes tyto a mnohé další pochybnosti o ústavnosti a koncepčnosti právní úpravy rozsudku pro uznání,⁴⁵ přetrvává nadále právní fikce uznání nároku v občanském soudním řádu již od roku 2001.

Z výše uvedeného vyplývá první zásadní rozdíl mezi rozsudkem pro zmeškání a rozsudkem pro uznání. Rozsudek pro zmeškání se zakládá na právní domněnce týkající se pouze skutkových zjištění, a soud tak musí v rozsudku sám posoudit právní odůvodněnost nároku. Naproti tomu základem rozsudku pro uznání vydaným v souvislosti se zmeškáním odpovědi na kvalifikovanou výzvu nebo přípravného jednání je značně problematická fikce

⁴³ MACUR, J. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o. s. ř. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 2, s. 35.

⁴⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 42/08, ze dne 21. dubna 2009.

⁴⁵ Srov. např. LAVICKÝ P. Zmeškání účastníka a fikce dispozičních procesních úkonů. *Právní fórum*, 2009, č. 6, s. 401-413.

dispozičního procesního úkonu uznání nároku, přičemž soud musí věc rozhodnout v souladu s tímto uznáním. Rozsudek pro zmeškání tak bývá uváděn jako šetrnější prostředek k naplnění legitimního cíle zefektivnění soudního řízení.⁴⁶

Druhý pro tuto diplomovou práci významný rozdíl spočívá v dikci zákona o možnosti, resp. povinnosti daný rozsudek vydat. Zatímco v případě uznání uplatněného nároku má soud povinnost podle tohoto uznání rozhodnout, v souvislosti se zmeškáním prvního jednání mluví zákon o pouhé možnosti soudu vydat rozsudek pro zmeškání.⁴⁷ Problematika užití slovesa „*může*“ v právním řádu byla v minulosti několikrát diskutována, přičemž názory odborné veřejnosti na tuto otázku se podstatně lišily.

Užití slova „*může*“ se věnovala například Hrdličkova interpretační a legislativně-technická studie z roku 1966 s názvem „*Může či musí?*“, ve které autor pojednává o stanovisku Nejvyššího soudu zabývajícím se formulací „*[s]oud může na návrh organizace zrušit právo užívat byt (...)*“ v § 184 tehdejšího zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „**OZ 1964**“).⁴⁸ Podle Nejvyššího soudu bylo slovům „*soud může*“ třeba rozumět tak, že i po splnění podmínek pro zrušení užívacího práva k bytu nemusí být návrhu vyhověno.⁴⁹ Obdobnou formulaci užíval i tehdejší § 185 OZ 1964 („*[m]ístní národní výbor může právo užívat byt zrušit (...)*“), který se však podle Hrdličky lišil od prvně zmíněného ustanovení zejména ve zcela rozdílném vztahu obou orgánů k právu, o němž rozhodovaly. Podle § 184 OZ 1964 soud rozhodoval o důvodnosti nároku uplatněného oprávněným subjektem občanskoprávního vztahu, který se dovolával ochrany svého práva. Naproti tomu národní výbor vydával své rozhodnutí podle § 185 OZ 1964 nikoliv k ochraně subjektivního práva, ale v zájmu společnosti

⁴⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 13/15, ze dne 31. května 2016.

⁴⁷ DVOŘÁK, B. § 153a (Rozsudek pro uznání). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-10]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

⁴⁸ HRDLIČKA, J. *Může či musí? Právník*, 1966, s. 448.

⁴⁹ Usnesení prezidia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. srpna 1965 publikované ve Sborníku směrnic, usnesení, rozborů a zhodnocení soudní praxe pléna prezidia Nejvyššího soudu z roku 1974, díl I, str. 478.

při uskutečňování úkolů bytové politiky.⁵⁰ Další rozdílem byla v prvním případě podmínka podání návrhu účastníka právního poměru, kdežto v druhém případě rozhodoval národní výbor bez návrhu, a to pokud uznal, že takové rozhodnutí bylo třeba vydat.⁵¹

Z důvodu těchto odlišností dospěl Hrdlička k závěru, že v případě § 184 OZ 1964 nemělo jít pouze o možnost, nýbrž o povinnost soudu toto rozhodnutí vydat. Hrdlička zastával názor, že *„v případech, kdy ustanovení zákona zakládá pro účastníka nějaké právo, nesmí soud ochranu tohoto práva odeprít a musí je přiznat, jestliže jsou splněny všechny předpoklady v podmínce normy stanované, i když zákonodárce použil nepřesného vyjádření, mluvě jen o možnosti.“*⁵² Odpírání takové ochrany s poukazem na to, že nejsou splněny další předpoklady, které hypotéza normy nestanoví, by vedlo k libovůli v rozhodování a k porušení základní zásady ochrany práva.⁵³

K odlišnému závěru dospěl například Říha, který dal za pravdu stanovisku Nejvyššího soudu s poukazem na skutečnost, že zákonodárce v některých případech úmyslně ponechává soudu na vůli zda příslušné ustanovení užije, nebo ne, a to i pokud byly všechny podmínky v hypotéze normy splněny.⁵⁴ Cílem takové právní úpravy má zřejmě být předcházení pouhému formalismu a nežádoucím tvrdostem, ke kterým by při strohém dodržování zákonného předpisu mohlo docházet.⁵⁵ Pokud se soud rozhodl nevyužít takové zákonné možnosti i přes splnění všech podmínek stanovených v hypotéze právní normy, musí podle Říhy svůj postup úplným a přesvědčivým způsobem odůvodnit.⁵⁶

⁵⁰ HRDLIČKA, J. Může či musí? *Právník*, 1966, s. 450.

⁵¹ *Ibid.* s. 452.

⁵² *Ibid.*

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ ŘÍHA, J. K otázce může či musí. *Právník*, 1966, s. 636-637.

⁵⁵ *Ibid.* s. 637.

⁵⁶ *Ibid.* s. 638.

Současná soudní praxe se přiklání k druhému výkladu, tedy vykládá užití slova „*může*“ jako pouhou možnost soudu rozhodnout ve věci rozsudkem pro zmeškání.⁵⁷ V citovaném nálezu Ústavní soud dovozuje, že „*[m]ateriální podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání potom vyplývají z použití slovesa "může" v § 153b odst. 1 o. s. ř., který stanoví, že "[z]mešká-li žalovaný ... první jednání, které se ve věci konalo, ... může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání". To znamená, že soud při splnění formálních podmínek uvedených v § 153b o. s. ř. může, ale nemusí rozsudek pro zmeškání vydat.*“⁵⁸

S tímto závěrem Ústavního soudu však nelze bez dalšího souhlasit z důvodu následujících nepřesností. Zákonodárce užitím slova „*může*“ v § 153b občanského soudního řádu bezesporu otevřel judikatuře možnost formulovat tzv. „*materiální podmínky*“ rozsudku pro zmeškání, které jsou blíže popsány v podkapitole 3.1. Je však nutné z teoretického hlediska pečlivě rozlišovat mezi hypotézou a dispozicí právní normy a zabýváme-li se „*podmínkami*“ vydání kontumačního rozsudku, pohybujeme se v hypotéze příslušného ustanovení. Soudu je tak dána určitá míra volné úvahy co do zkoumání hypotézy, neboli materiálních podmínek, jejichž naplnění je nutno posuzovat podle okolností konkrétního případu. Co se však týče dispozice dané právní normy, jeví se za účelem ochrany právní jistoty a vyloučení soudcovské libovůle vhodné přiklonit k názoru, že při splnění podmínek (a to jak formálních, tak těch judikatorních materiálních) je soud povinen rozsudkem pro zmeškání rozhodnout. Závěr výše uvedeného nálezu Ústavního soudu by tak měl znít následovně: „*To znamená, že soud při splnění formálních podmínek uvedených v § 153b o. s. ř. musí zkoumat i materiální podmínky dovozené judikaturou a v případě jejich naplnění musí rozsudek pro zmeškání vydat.*“

⁵⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 49/10, ze dne 28. ledna 2014.

⁵⁸ Ibid.

1.6 Rozsudek pro zmeškání jako ryze občanskoprávní procesní institut

Zatímco v občanském právu procesním je rozsudek pro zmeškání a ostatní výše uvedené případy kontumace nedílnou součástí civilního procesu, v jiných právních odvětvích může být jejich aplikovatelnost více či méně omezená. Občanskoprávní vztahy jsou ovládány zásadou autonomie vůle a zásadou *vigilantibus iura scripta sunt*. Zásada autonomie vůle vyjádřená v čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod⁵⁹ je přitom chápána ve dvojím smyslu. Zaprvé jde o strukturální princip, podle něhož lze státní moc vůči jednotlivci a jeho autonomní sféře (včetně autonomních volních projevů) uplatňovat pouze v případech, kdy jednání jednotlivce porušuje explicitní zákonný zákaz.⁶⁰ Zadruhé jde o subjektivní právo jednotlivce, aby veřejná moc respektovala jeho autonomní projevy (včetně projevů volních), které mají odraz v jeho konkrétním jednání, pokud takové jednání není výslovně zakázáno zákonem.⁶¹

Tyto stěžejní zásady občanského práva se samozřejmě promítají i do práva procesního, a to v podobě zásady dispoziční a zásady projednací, které jsou typické pro nalézací řízení sporné.⁶² Je potom zcela logické, aby byly na účastníky kladeny vyšší požadavky co do procesní aktivity a aby za svou nečinnost nesli negativní procesní následky například právě ve formě rozsudku pro zmeškání.

V trestním řízení naopak rozsudek pro zmeškání nepřichází v úvahu. Trestní řízení je ovládáno zásadou presumpce nevinny a zásadou vyhledávací, přičemž důkazní břemeno o prokázání viny nese zásadně stát. Proto nečinnost obžalovaného, který má právo, nikoliv však povinnost aktivně vystupovat na svou obhajobu, nesmí mít na jeho postavení negativní vliv.⁶³

⁵⁹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky (dále jen „**Listina základních práv a svobod**“).

⁶⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 167/04, ze dne 12. května 2004.

⁶¹ Ibid.

⁶² WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2015, s. 73-76.

⁶³ ŠÁMAL, P. § 2 (Základní zásady trestního řízení). In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 15.

Naproti tomu se i v trestním řízení objevují výše popsané propadné lhůty, po jejichž uplynutí nemůže být úkon s úspěchem vykonán (např. zamítnutí opožděně podané žádosti, zánik nároku na svědečné nebo zamítnutí opožděně podaného opravného prostředku).⁶⁴ Další projev kontumace lze spatřovat například v možnosti provést hlavní líčení za splnění určitých podmínek i v nepřítomnosti obžalovaného, který se ani přes náležité předvolání nedostavil.

Rozsudek pro zmeškání, respektive jemu podobný institut, není upraven ani v zákoně č. 500/2004 Sb., správní řád (dále jen „**správní řád**“). Opět je to dáno zvláštní povahou správního řízení, které je na rozdíl od občanského soudního řízení ovládáno principem písemnosti a neveřejnosti jednání.⁶⁵ Správní orgán může ústní jednání nařídit v případech, kdy to stanoví zvláštní zákon, nebo je-li to nezbytné ke splnění účelu řízení nebo k uplatnění práv účastníků (§ 49 odst. 1 správního řádu). Správní řád však neupravuje žádné sankce za nedostavení se k ústnímu jednání.⁶⁶ I ve správním řízení jsou však účastníci vázáni procesními lhůtami, přičemž k prominutí zmeškání těchto lhůt slouží zvláštní institut nazvaný navrácení v předešlý stav (§ 41 správního řádu).

Z výše uvedeného vyplývá, že kontumace se v určité míře objevuje i v jiných právních odvětvích, nejčastěji v podobě závazných procesních lhůt, jejichž zmeškání má negativní procesní následky pro účastníka řízení, který byl nečinný. Co se však týče rozsudku pro zmeškání, jde o ryze občanskoprávní procesní institut, který nemá v odvětví práva trestního ani správního obdobu.

⁶⁴ ŠÁMAL, P., GRIVNA, T. § 60 (Počítání lhůt). In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 667.

⁶⁵ JEMELKA, L., PONDĚLÍČKOVÁ, K., BOHADLO, D. § 49 (Nařízení a způsob vedení ústního jednání). In: JEMELKA, L. a kol. *Správní řád*. 5. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2016, s. 262.

⁶⁶ Zvláštní zákony však mohou obsahovat vlastní úpravu následků nečinnosti účastníků. Např. podle § 12 odst. g) zákona č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, Ministerstvo vnitra zastaví řízení, jestliže se účastník bez vážného důvodu nedostaví k poskytnutí údajů k podané žádosti.

Na základě analýzy teoretických východisek této kapitoly lze shrnout, že vydání rozsudku pro zmeškání, založeného na zákonné, vyvratitelné, skutkové domněnce, nikoliv na právní fikci, je následkem kontumace ve formě nedostavení se k prvnímu jednání stranou žalovanou. Jak bylo předestřeno, v civilním řízení mohou nastat i jiné formy kontumace jako například zmeškání přípravného jednání či zmeškání odpovědi na kvalifikovanou výzvu, se kterými však zákonodárce ne zcela koncepčně spojuje vydání rozsudku pro uznání. Dále bylo upozorněno, že zmeškání žalovaného není možné považovat za dispoziční úkon, neboť z něj nelze bez dalšího dovodit, že jím účastník zamýšlí jakkoliv disponovat s řízením či jeho předmětem. Proto se nejeví vhodné, aby s procesní pasivitou žalovaného byla spojována fikce dispozičního úkonu uznání nároku, jak je tomu v případech zmeškání přípravného jednání a odpovědi na kvalifikovanou výzvu. Po tomto úvodním teoretickém vymezení rozsudku pro zmeškání je účelem následující kapitoly představit jednotlivé historické podoby právní úpravy rozsudku pro zmeškání, které následně poslouží k závěrečnému zhodnocení současného právního stavu.

2. Historický vývoj rozsudku pro zmeškání

Rozsudek pro zmeškání není výsledkem novodobé právní úpravy civilního procesu, nýbrž jde o institut tradiční. Účelem této kapitoly je proto představit historické podoby tohoto procesního institutu a upozornit na konkrétní rozdíly oproti současné právní úpravě.

Pro účely této práce je po představení nejstarších podob kontumačních rozsudků v římském právu hlavní pozornost věnována právní úpravě kontumačního rozsudku od přijetí civilního řádu soudního z roku 1895. Právě úprava kontumačního rozsudku v civilním řádu soudním, která dlouhodobou aplikací osvědčila své opodstatnění, byla v roce 1993 užitá jako vzor pro znovuzavedení rozsudku pro zmeškání po více než čtyřicetileté absenci tohoto institutu v českém právním řádu.⁶⁷ Tato úprava však nebyla převzata bez dalšího. Jak je popsáno níže, současná podoba rozsudku pro zmeškání byla významně ovlivněna i právem uherským, které svého času platilo na území Slovenska. Proto je část této kapitoly věnována také podobě kontumačního rozsudku podle uherského práva.

Nadto lze dodat, že význam níže analyzované právní úpravy obsažené v civilním řádu soudním vzrostl o to více v posledních letech, kdy se jeho současná podoba stala hlavním inspiračním zdrojem pro úpravu kontumačního rozsudku ve věcném záměru předloženém v roce 2017, který je předmětem kapitoly 4 níže.

2.1 Nejstarší podoby rozsudku pro zmeškání

Kontumační rozsudek byl znám již v římském právu, jehož vývoj je pro účely této kapitoly rozdělen do období starého procesu a procesu klasického (přibližně od přijetí Zákona dvanácti desek v 5 stol. př. n. l. do 2. stol. n. l.) a období poklasického a justiniánského procesu (přibližně 3. stol. n. l. až 565 n. l.).

⁶⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád. 10. března 1993 [Beck-online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-03-22].

(a) Římský starý proces a proces klasický

Civilní řízení v období starého procesu a procesu klasického se skládalo ze dvou částí. První z nich spočívala v řízení *in iure* vedeném před magistrátem, které sloužilo především k posouzení věci po právní stránce, zejména byla zjišťována opodstatněnost žaloby a procesní způsobilost stran.⁶⁸ Jeho výsledkem byla litiskontestace, neboli rozhodnutí magistráta o povaze právního poměru mezi stranami a jeho sporných otázkách.⁶⁹ Následující řízení *apud iudicem* vedené před porotcem spočívalo v podrobnějším líčení rozepře.⁷⁰ Probíhalo zde zejména dokazování jednotlivých skutečností podporující tvrzení stran, které se následně stávalo základem pro rozhodnutí ve věci.⁷¹

Zahájení řízení bylo možné pouze v případě, že byly obě strany v řízení *in iure* přítomny, přičemž obeslání žalovaného bylo povinností žalobce, který tak měl činit osobně, ústním vyzváním žalovaného, aby jej okamžitě následoval k magistrátovi.⁷² V případě, že jej žalovaný nechtěl následovat, mohl žalobce za přítomnosti svědka podle Zákona dvanácti desek užít k předvedení žalovaného násilí.⁷³ Pokud se žalovaný, ať už pro nemoc nebo fyzickou slabost, nemohl k soudu dostavit, bylo na žalobci, aby opatřil příslušné transportní prostředky a účast žalovanému tak umožnil.⁷⁴ Žalovaný nemusel ihned následovat žalobce pouze za předpokladu, že se za jeho dostavení k soudu zaručila osoba nazývaná „*vindex*“.⁷⁵ Jestliže se následně

⁶⁸ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského I. díl*. Bratislava: Právnická fakulta univerzity Komenského, 1929, s. 116.

⁶⁹ SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského I. a II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 133.

⁷⁰ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského I. díl*. Bratislava: Právnická fakulta univerzity Komenského, 1929, s. 116.

⁷¹ *Ibid.*

⁷² HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského I. díl*. Bratislava: Právnická fakulta univerzity Komenského, 1929, s. 162.

⁷³ Zákon dvanácti desek, Deska I. (1) podle KINCL, J. *Texty ke studiu obecných dějin státu a práva*. I, Starověk. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 57.

⁷⁴ SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského I. a II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 121.

⁷⁵ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského I. díl*. Bratislava: Právnická fakulta univerzity Komenského, 1929, s. 162-163.

žalovaný k soudu nedostavil, měl *vindex* povinnost žalobci nahradit škodu.⁷⁶ Z výše uvedeného vyplývá, že kontumační rozsudek nebyl v řízení *in iure* přípustný.⁷⁷

Procesní pasivita žalovaného v řízení *in iure* přesto způsobovala určité procesně právní následky. Tato pasivita přitom mohla spočívat jak v nedostavení se před magistráta, tak v neochotě spolupůsobit na formulování právní rozepře, přičemž v každém z těchto případů nastávaly různé procesní následky.

Pokud byl žalovaný v řízení *in iure* přítomný, avšak odmítal být činný zejména tím, že neodpovídal magistrátovi na jeho dotazy, přestože měl defenzivní povinnost (tj. povinnost aktivně se účastnit na vytváření podmínek pro vedení sporu, typickou pro řízení o osobní žalobě, neboli *actio in personam*), magistrát bez dalšího šetření na návrh žalobce povolil, aby se žalobce ujal držby všech statků žalovaného (*missio in bona*) a veřejnou dražbou je zpeněžil (*venditio bonorum*).⁷⁸ Jestliže defenzivní povinnost dána nebyla (zejména v řízení o *actiones in rem*), pasivita dostavivšího se žalovaného měla za následek propadnutí věci, jež byla předmětem sporu, žalobci.⁷⁹

Jestliže se žalovaný k jednání *in iure* vůbec nedostavil, nebylo rozhodné, zda žalovaný měl defenzivní povinnost či nikoliv, nýbrž bez dalšího nastávalo výše uvedené *missio in bona*, k níž se zpravidla pojilo *venditio bonorum*.⁸⁰ Je tak zřejmé, že zmeškání žalovaného *in iure* bylo i přes nepřípustnost kontumačního rozsudku postihováno přísnými sankčními následky.

Rozsudek pro zmeškání mohl být vyneset až v již zmiňovaném řízení *apud iudicem*, přičemž musel podle Zákona dvanácti desek znít vždy ve prospěch přítomné strany.⁸¹ Bylo

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Srov. také VÁŽNÝ, J. *Římský proces civilní*. Praha: Melantrich, 1935, s. 110.

⁷⁸ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského I. díl*. Bratislava: Právnická fakulta univerzity Komenského, 1929, s. 169-170.

⁷⁹ Ibid. s. 170.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ VÁŽNÝ, J. *Římský proces civilní*. Praha: Melantrich, 1935, s. 110.

přítom nerozhodné, zda se nedostavil žalobce či žalovaný,⁸² v čemž spočívá významný rozdíl oproti současné právní úpravě. V případě, že zmeškání bylo způsobeno omluvitelným důvodem, mohla se zmeškaná strana proti kontumačnímu rozsudku bránit pomocí zvláštního institutu *restitutio in integrum* (navrácení k předešlému právu).⁸³

(b) Římský poklasický a justiniánský proces

Poklasický a justiniánský proces s sebou přinesl mnoho změn. Nově již proces nebyl členěn na dvě stadia (*in iure, apud iudicem*) oddělená litiskontestací, ale naopak bylo řízení před státním orgánem výkonu spravedlnosti vedeno jako jeden celek. Soukromé obeslání stran, které bylo dříve povinností žalobce, bylo nahrazeno úředním obesláním a procesní neposlušnost žalovaného měla za následek vynesení kontumačního rozsudku.⁸⁴ Proti kontumačnímu rozsudku vydanému po řádném obeslání nedostavivší se strany přitom nebylo přípustné odvolání.⁸⁵ Podoba podmínek pro vydání kontumačního rozsudku se lišila v procesu denunciačním a libellovém.

Poklasický denunciační proces, který byl od 4. stol. n. l. běžnou formou civilního procesu, se vyznačoval čtyřměsíční procesní lhůtou, která začínala běžet od obeslání.⁸⁶ Pokud se v této lhůtě žalovaný nedostavil k soudu, mohl být vynesena kontumační rozsudek. Přestože soud vyslechl pouze přítomného žalobce, nemusel rozsudek pro zmeškání znít nezbytně v neprospěch žalovaného, jak tomu bylo podle Zákona dvanácti desek.⁸⁷ Zmeškal-li tuto lhůtu

⁸² Ibid.

⁸³ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského I. díl*. Bratislava: Právnická fakulta univerzity Komenského, 1929, s. 196-197.

⁸⁴ VÁŽNÝ, J. *Římský proces civilní*. Praha: Melantrich, 1935, s. 93.

⁸⁵ Ibid. s. 111.

⁸⁶ Ibid. s. 95.

⁸⁷ Ibid. s. 110.

žalobce, ztrácel při.⁸⁸ Tato lhůta se neuplatňovala u žalob, které vyžadovaly rychlé vyřízení jako např. žaloba pro násilné odnětí držby nebo žaloba o splnění dluhu.⁸⁹

Proces libellový vznikl přibližně v 5. stol. n. l. a za vlády císaře Justiniána I. se stal výhradní formou civilního procesu.⁹⁰ Název byl odvozen od latinského „*libellus*“, což byla žádost žalobce o soudní obeslání žalovaného, která obsahovala zejména vymezení předmětu žaloby a žalobní důvod.⁹¹ Žalovaný měl poté mimo jiné povinnost *libellus* přijmout a zaručit, že se bude řízení řádně účastnit.⁹² Jako taková záruka mohl sloužit například rukojmí (*fideiussor*), který se za žalovaného v tomto ohledu zaručil.⁹³ Nedostavil-li se následně žalovaný k soudu, mohl žalobce rukojmího žalovat.⁹⁴

Nečinnost žalobce byla upravena Justiniánovou Novellou 112,⁹⁵ podle které v případě, že se žalobce po obeslání nestaral o proces, mohl žalovaný sám obeslat žalobce k řádnému vedení sporu. Pokud se ani po třetím obeslání žalobce nedostavil, byl po uplynutí lhůty jednoho roku vynesena kontumační rozsudek, opět však nikoliv nezbytně v žalobcův neprospěch.⁹⁶ Jestliže se žalobce v reakci na obeslání přihlásil pouze za účelem přerušování této lhůty, aniž by následně v řízení dále pokračoval, byla po opětovném uplynutí jednorozční lhůty žaloba zamítnuta.⁹⁷

Obdobné následky nastávaly i v případě zmeškání jedné ze stran v průběhu řízení, neboli poté co již byla pře zahájena.⁹⁸ Úprava kontumačního řízení byla za dob vlády císaře Justiniána I. ovlivněna novým pravidlem, podle kterého musel být proces skončen do tří let od

⁸⁸ Ibid. s. 95.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

⁹² Ibid. s. 96-97.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid. s. 111.

⁹⁵ *Novellae Iustiniani* byly řecky psané konstituce císaře Justiniána a jeho nástupců doplňující *Corpus Iuris Civilis*. SKŘEJPEK, M. *Římské soukromé právo. Systém a instituce*. Plzeň: Aleš Čeněk: 2011, s. 35.

⁹⁶ VÁŽNÝ, J. *Římský proces civilní*. Praha: Melantrich, 1935, s. 111.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid.

jeho zahájení.⁹⁹ V této lhůtě nemohlo být řízení v důsledku kontumace skončeno.¹⁰⁰ Kontumační řízení tak mohlo být zahájeno nejdříve šest měsíců před uplynutím tříleté lhůty, přičemž kontumační rozsudek vynesený po uplynutí příslušných lhůt musel být i nadále po právu.¹⁰¹ Zmeškavší strana byla vždy povinna hradit soudní náklady.¹⁰²

(c) Nejstarší podoby kontumačního rozsudku na našem území

Na našem území se s kontumačními rozsudky setkáváme již ve středověku v dobách tzv. stanného práva. Samotný význam pojmu „*stanné právo*“ spočíval v tom, že po zahájení soudu byla každá strana sporu dotazována, zda „*stojí na svém právu*“, tedy zda je přítomna.¹⁰³ Při tomto prvním stádiu řízení, nazývaném „*vysvědčování půhonu*“, musel být každý, žalobce i žalovaný, přítomen osobně. Šlo o jeden z velmi mála procesních aktů, při kterých se zastoupení zásadně nepřipouštělo.¹⁰⁴ Nepřítomnost při vysvědčování půhonu bylo možné omluvit, přičemž žalovaný mohl být omluven spíše než žalobce, pro kterého platilo, že „*původ má vždy se vším připraven býti*“.¹⁰⁵ Ten, kdo se neohlásil i přes trojí marné vyvolání a nebyl řádně omluven, ve sporu prohrál.¹⁰⁶ Klabouch přitom upřesňuje, že žalobce, protože byl iniciátorem celé pře, se musel ohlásit již po prvním vyvolání, zatímco pouze žalovaný byl vyvoláván třikrát.¹⁰⁷ Žalovaný v důsledku zmeškání ztrácel spor definitivně, žalobci zůstával zachován procesní nárok, a mohl tak znovu pohánět.¹⁰⁸

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 119.

¹⁰⁴ KLABOUCH, J. *Staré české soudnictví*. Praha: Orbis, 1967, s. 172.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 119.

¹⁰⁷ KLABOUCH, J. *Staré české soudnictví*. Praha: Orbis, 1967, s. 173.

¹⁰⁸ MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 119.

2.2 Zákon o soudním řízení v občanských rozepřích právních z roku 1895

Civilní řád soudní stál obdobně jako dnešní právní úprava na zásadě, že nečinnost jedné strany sporu nemá mít za následek nemožnost vyřízení věci.¹⁰⁹ Podle tehdejší úpravy bylo zmeškání účastníků děleno na „zmeškání úplné“ upravené v §§ 396 až 403 a „zmeškání částečné“ upravené v §§ 144 a 145.¹¹⁰ Zmeškání úplné spočívalo v naprosté nečinnosti jedné ze stran v určité fázi řízení a mělo při splnění dalších předpokladů za následek možnost vydání kontumačního rozsudku. Jako příklad úplného zmeškání lze uvést níže popsané nedostavení se k nařízenému prvnímu roku nebo neprovedení přípravného podání, tzv. odpovědi na žalobu. Zmeškání částečné naproti tomu znamenalo pouze neprovedení konkrétního procesního úkonu, jako například tvrzení, nabídnutí důkazu nebo námitky důkazní, s čímž zákon spojoval následnou nemožnost tento procesní úkon s úspěchem vykonat.¹¹¹

Od výše uvedeného odlišoval civilní řád soudní případy naprosté nezaviněné nečinnosti. Za nezaviněnou překážku zákon považoval například válku nebo obdobnou událost, jejímž následkem mělo být přerušeno řízení po dobu, po kterou tento stav trval (§ 161 civilního řádu soudního).¹¹²

(a) Zmeškání prvního roku

První případ úplného zmeškání, pro které bylo možné vydat kontumační rozsudek, byl zakotven v § 396 civilního řádu soudního upravujícím řízení před sborovými soudy následovně: *„Zmešká-li žalobce nebo žalovaný první rok, nutno pokládati přednes dostavivší se strany o skutkových okolnostech, týkající se předmětu sporu, za pravdivý, pokud není vyvrácen*

¹⁰⁹ OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 229.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.

*předloženými důkazy, a nutno na tomto základě na návrh strany, která se dostavila, rozhodnouti o žalobní žádosti rozsudkem pro zmeškání.*¹¹³

První rok sloužil podle § 239 civilního řádu soudního například k pokusu o smír, vznesení námitek soudní nepřislušnosti, námitky překážky litispendence nebo překážky věci pravomocně rozhodnuté. V této povaze prvního roku lze spatřovat podobnost s institutem přípravného jednání podle § 114c občanského soudního řádu. Zásadní rozdíl však spočívá v tom, že zmeškání přípravného jednání nevede podle současné právní úpravy k vydání kontumačního rozsudku, nýbrž k zastavení řízení v případě zmeškání žalobce, nebo ke vzniku fikce uznání nároku v případě zmeškání žalovaného.

Dále je třeba upřesnit, jaké situace lze subsumovat pod pojem zmeškání, které bylo stěžejní podmínkou pro vydání kontumačního rozsudku. Každé zmeškání muselo splňovat náležitosti pozitivní a negativní.¹¹⁴

Mezi pozitivní náležitosti patřilo zaprvé řádné obeslání k roku.¹¹⁵ Pokud soudu nebylo v době konání roku známo, zda strana, která zmeškala, byla řádně obeslána, tj. soudu nedošel výkaz o doručení, nebylo možné kontumační rozsudek vydat.¹¹⁶ Soud si v takovém případě mohl na návrh dostavivší se strany vyhradit lhůtu pro vynesení kontumačního rozsudku, který však mohl být vyneseno pouze za předpokladu, že mu v této lhůtě bylo řádné obeslání zmeškané strany prokázáno.¹¹⁷ Pokud soudu nebylo ani v této dodatečné lhůtě řádné obeslání prokázáno, musel soud nařídit nový rok a zmeškanou stranu znovu obeslat.¹¹⁸

¹¹³ V řízení před okresními soudy se rozsudek pro zmeškání podle § 396 civilního řádu soudního užíval v případě, že první rok nebyl nařízen, i pro zmeškání roku ustanoveného hned po žalobě k ústnímu líčení. HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 395.

¹¹⁴ HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 396.

¹¹⁵ Ibid. s. 396-397.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Ibid.

Další pozitivní podmínkou bylo samotné zmeškání, přičemž rok byl považován za zmeškaný v následujících případech (§ 133 civilního řádu soudního):

- (a) nedostavením se v čase určeném k projednání věci ať už stranou samotnou, či zmocněncem k tomu oprávněným;
- (b) vzdálením se po zahájení řízení; nebo
- (c) neprojednáním i přes vyzvání soudem.

Za pomeškání roku však byla považována i celá řada dalších případů. Zmeškání mohlo spočívat například ve skutečnosti, že strana nebyla řádně zastoupena advokátem v řízení, ve kterém zákon toto zastoupení vyžadoval.¹¹⁹ Stejně tak pokud se v průběhu řízení stal ustavený advokát nezpůsobilým stranu nadále zastupovat a tento účastník si ve stanovené lhůtě nezvolil advokáta nového, nastávaly procesní účinky zmeškání.¹²⁰

Jako poslední je nutné uvést případ, kdy byla strana, která rušila jednání, vykázána z jednání podle § 198 civilního řádu soudního. Vykázání muselo vždy předcházet napomenutí soudem a poučení o následcích vykázání, zejména poučení o možnosti vynesení rozsudku pro zmeškání. Nevhodné procesní jednání tak bylo postaveno naroveň situaci, kdy se strana k jednání nedostavila vůbec.

Negativní náležitosti zmeškání znal civilní řád soudní dvě. Zaprvé nesmělo být soudu známo, že strana zmeškala jednání pro živelní pohromu nebo jinou neodvratnou událost.¹²¹ Zadruhé rozsudek pro zmeškání nemohl být vyneseno v případě, že přítomná strana nemohla při jednání předložit průkaz o okolnosti, k níž musel soud přihlížet z moci úřední.¹²² Takovým průkazem mohlo být například svolení poručenského soudu k vedení sporu podle § 233 zákona

¹¹⁹ OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 232-233.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 396.

¹²² Ibid.

č. 946/1811 ř. z., obecný zákoník občanský.¹²³ Rozsudek pro zmeškání byl dále vyloučen v některých typech řízení jako například řízení o rozloučení manželství nebo řízení před pojišťovacím soudem.¹²⁴

Pokud strana první rok zmeškala podle kteréhokoliv z výše popsanych případů, aniž by existovala jakákoliv negativní náležitost bránící vynesení rozsudku pro zmeškání, byl další podmínkou vydání kontumačního rozsudku návrh přítomné strany. V tomto požadavku se tehdejší úprava rozsudku pro zmeškání shoduje se současnou právní úpravou. Nenavrhl-li dostavivší se strana vydání kontumačního rozsudku, nebo pokud se žádná ze stran k roku nedostavila, nastával klid řízení, jinými slovy řízení bylo přerušeno.¹²⁵

Pokud byl návrh na vydání kontumačního rozsudku učiněn, avšak scházela některá z výše popsanych podmínek, soud usnesením takový návrh zamítl a nařídil nový rok, ke kterému nepřítomnou stranu znovu obeslal.¹²⁶ Proti takovému usnesení byl přípustný rekurs, o kterém se rozhodovalo v neveřejném zasedání (§ 514 a násl. civilního řádu soudního), a v případě, že bylo zamítavé usnesení zrušeno, následovalo vydání rozsudku pro zmeškání již bez nařízení nového roku (§ 403 civilní řád soudní). Vydal-li však soud i přes nesplnění výše uvedených podmínek rozsudek pro zmeškání, mohl účastník, který zmeškal, toto rozhodnutí napadnout odvoláním, o kterém bylo následně rozhodováno taktéž v neveřejném zasedání.¹²⁷

Jako základ pro rozhodnutí mohly soudu sloužit pouze skutečnosti předkládané stranou, která se k roku dostavila, pokud nebyly v rozporu s důkazy, které měl soud k dispozici,¹²⁸ přičemž k písemným podáním strany, která zmeškala, soud nepřihlížel (§ 397 civilního

¹²³ OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 244.

¹²⁴ HORA, V. *Civilní řád soudní a jurisdikční norma s dodatky: (zákony ze dne 1. srpna 1895 č. 110, 111, 112, 113 ř.z.) Třetí, opravené a rozšířené vydání.* Praha: nákladem Československého Kompas, 1934, s. 720.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 396.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Ibid. s. 395.

soudního řádu). Jestliže takové skutečnosti nebyly dostupnými důkazy vyvráceny, soud nezkoumal jejich pravost a jen posuzoval, zda je na základě takových skutečností možno žalobnímu návrhu i v nepřítomnosti žalobce vyhovět, nebo rozsudkem pro zmeškání i přes nedostavení se žalovaným žalobu zamítnout.¹²⁹ Z toho je patrné, že vydaný rozsudek pro zmeškání nemusel vždy znít ve prospěch dostavivší se strany. Mohlo by se také na první pohled zdát, že takovým postupem soudu byla porušována zásada volného hodnocení důkazu. Tento domnělý rozpor však Ott vyvrací následovně: „*Předpisy, podle nichž následkem zmeškání roku aneb lhůty určité okolnosti tvrzené za pravdivé pokládány býti mají, nejsou normy práva důkazního (§§ 254, 263, 396, 398, 399) a netvoří tudíž výminku ze zásady volného uvažování výsledků průvodních.*“¹³⁰

(b) Zmeškání odpovědi žalovaným

Dalším případem vydání kontumačního rozsudku bylo zmeškání odpovědi na žalobu. Odpověď na žalobu byla v § 243 I. civilního řádu soudního upravena následovně: „*Soudce, jemuž jest svěřeno konání prvního roku, má, jeví-li se podle výsledků tohoto roku nutným, aby bylo nařízeno přelíčení, ihned při roku uložiti usnesením žalovanému, aby na žalobu odpověděl, a ustanoviti k tomu lhůtu, okolnostem toho kterého případu přiměřenou, čtyři neděle nepřesahující. Proti tomuto usnesení není samostatného opravného prostředku.*“¹³¹ Odpověď na žalobu lze připodobnit k institutu kvalifikované výzvy podle § 114b občanského soudního řádu.

V druhém odstavci tohoto ustanovení byly upraveny náležitosti této odpovědi. Ta musela obsahovat například návrh, jak by měl soud rozhodnout a případně, byl-li žalovaným žalobcův nárok popírán, stručné, ale přesné uvedení skutečností, kterými se žalovaný hodlá v soudním

¹²⁹ Ibid. s. 396.

¹³⁰ OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 92.

¹³¹ Ustanovení o zmeškání odpovědi žalovaným nebylo možné použít v řízení před okresními soudy (§ 440 civilního řádu soudního).

řízení bránit. Byla-li v odpovědi uplatňována některá z námitek soudní nepříslušnosti, litispendence nebo *rei iudicatae*, musela obsahovat také skutečnosti odůvodňující tuto námitku.

Pokud tedy soud uložil žalovanému při prvním roku povinnost podat odpověď na žalobu v určité lhůtě a žalovaný v této lhůtě tuto povinnost nesplnil, bylo možné ve věci rozhodnout rozsudkem pro zmeškání. Přestože je tedy odpověď na žalobu podobná dnešnímu institutu kvalifikované výzvy, jak bylo uvedeno výše, zmeškání tohoto úkonu vedlo ke značně rozdílným následkům.¹³²

Byla-li zmeškána lhůta k podání odpovědi na žalobu, lišil se další postup v řízení podle toho, zda:

- (a) byly žalovaným při prvním roku ohlášeny procesní, tzv. privilegované obrany (nepříslušnost soudu, překážka litispendence a překážka *rei iudicatae*),¹³³ nebo měl-li soud za to, že je nutné k těmto překážkám přihlédnout z moci úřední; nebo
- (b) procesní obrany ohlášeny nebyly a soud nepovažoval za nutné k těmto překážkám přihlédnout z moci úřední.¹³⁴

Pokud žalovaný při prvním roku žádné procesní obrany neohlásil a soud nepovažoval za nutné k těmto překážkám přihlédnout z moci úřední, mohl žalobce po marném uplynutí lhůty k podání odpovědi žalovaným soudu písemně navrhnout, aby rozhodl kontumačním rozsudkem. Dokud takový návrh soudu nepřišel, mohl žalovaný své zmeškání lhůty k podání odpovědi zhojit.¹³⁵ O takovém návrhu soud rozhodoval ve lhůtě osmi dnů bez předchozího ústního jednání (§ 398 civilní řád soudní). Soud k posuzování věci po právní a skutkové stránce

¹³² K rozdílnostem rozsudku pro zmeškání a rozsudku pro uznání viz podkapitola 1.5 výše.

¹³³ HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 188.

¹³⁴ HORA, V. *Civilní řád soudní a jurisdikční norma s dodatky: (zákony ze dne 1. srpna 1895 č. 110, 111, 112, 113 ř.z.) Třetí, opravené a rozšířené vydání*. Praha: nákladem Československého Kompassu, 1934. Komentované zákony Československé republiky, s. 723.

¹³⁵ HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 397.

přistupoval obdobně jako v případě zmeškání prvního roku, což znamená, že podkladem k rozhodnutí byla pouze tvrzení žalobce obsažená v žalobě.¹³⁶

Pokud žalovaný při prvním roku privilegovanou obranu ohlásil, záležel další postup soudu na tom, zda bylo pro posouzení důvodnosti výše zmíněných námitek nařízeno zvláštní jednání, či nikoliv.¹³⁷ Nařídil-li soud z moci úřední takové zvláštní jednání ještě před uplynutím lhůty k podání odpovědi žalovaným, žalobce nemohl navrhnout vydání kontumačního rozsudku až do té doby, dokud nebyly procesní obrany zamítnuty, respektive dokud takové usnesení nenabylo právní moci.¹³⁸

Jestliže soud o ohlášených procesních obranách zamýšlel rozhodnout až při ústním líčení konaném na návrh žalobce, zvláštní jednání k jejich projednání nenařídil.¹³⁹ Pokud soud shledal při ústním líčení procesní obrany důvodnými, ve věci meritorně nerozhodoval.¹⁴⁰ Jestliže však byly procesní obrany zamítnuty, mohl žalobce ihned navrhnout vydání kontumačního rozsudku.¹⁴¹ Soud tak mohl vydat kontumační rozsudek, aniž by usnesení o zamítnutí procesních obran nabylo právní moci. Pokud by se však žalobce k takovému ústnímu líčení nedostavil, nastával klid řízení.¹⁴² Hora v této právní úpravě spatřoval nerovnost účastníků řízení. Žalovaný podle něj neměl dost vlivu na to, aby bylo řádně rozhodnuto o jeho procesních obranách. Žalobce totiž mohl kdykoliv takové rozhodnutí zmařit prostě tím, že se k nařízenému ústnímu líčení nedostavil. Klid řízení v takovém případě nastával bez ohledu na přítomnost žalovaného.¹⁴³

¹³⁶ HORA, V. *Civilní řád soudní a jurisdikční norma s dodatky: (zákony ze dne 1. srpna 1895 č. 110, 111, 112, 113 ř.z.) Třetí, opravené a rozšířené vydání*. Praha: nákladem Československého Kompas, 1934. Komentované zákony Československé republiky, s. 724.

¹³⁷ HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 398.

¹³⁸ *Ibid.* s. 194.

¹³⁹ OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 238-239.

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ *Ibid.*

¹⁴² *Ibid.*

¹⁴³ HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 195-196.

(c) Zmeškání ústního líčení rozepře

Poslední situace, která mohla mít za následek vynesení rozsudku pro zmeškání, byla upravena v § 399 civilního řádu soudního. Jednalo se o případ, kdy strana zmeškala rok nařízený k ústnímu líčení po včasné podané odpovědi na žalobu nebo některý z pozdějších roků. Vždy však muselo jít o rok, který byl nařízen k projednání věci hlavní.¹⁴⁴

Nešlo už však o rozsudek pro zmeškání v pravém slova smyslu, neboť základem pro rozhodnutí nebylo jen to, co předkládá dostavivší se strana, ale celý obsah spisu, tedy i skutkové okolnosti vylíčené stranou, která zmeškala. Soud tak neposuzoval věc pouze po právní stránce, nýbrž v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů (§ 272 civilního řádu soudního) zkoumal a hodnotil všechny rozhodné skutečnosti, které během řízení vyšly najevo.¹⁴⁵

Přítomná strana mohla na podporu svých tvrzení při ústním líčení dokládat nové skutečnosti, avšak s určitými omezeními. Nemohla uvádět skutečnosti, které byly v rozporu s jejím předchozím tvrzením, jestliže o nich před ústním líčením stranu nepřítomnou nespravila přípravným podáním.¹⁴⁶ Toto omezení se jeví jako důvodné s ohledem na skutečnost, že mohlo jít ze strany druhého účastníka řízení o zmeškání vědomé, protože pokládal dosavadní přednesy za dostačující pro vlastní úspěch ve věci. Připuštění odporujících tvrzení ze strany přítomného účastníka by tak zmeškané straně odepřelo možnost na ně jakkoliv reagovat. Pokud byly nové skutečnosti přípustné, avšak bylo kvůli nim nutné ústní líčení odročit, zejména za účelem provedení důkazů o nich, musel soud obeslat i stranu, která se k ústnímu líčení nedostavila.¹⁴⁷ Nebyl-li totiž během zmeškaného ústního líčení navrhnut a vydán rozsudek pro zmeškání, zmeškání samo o sobě nemohlo vyloučit účastníka z dalšího průběhu řízení.¹⁴⁸

¹⁴⁴ OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 240.

¹⁴⁵ HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 398.

¹⁴⁶ OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 241.

¹⁴⁷ HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 399.

¹⁴⁸ Ibid.

(d) Srovnání s uherskou právní úpravou

Rozsudek pro zmeškání byl na území Slovenska upraven podstatně odlišně. Uherský civilní řád soudní z roku 1911 stanovil v § 440 odst. 1, že v případě zmeškání prvního roku žalovaným „[ž]alobce může učinit návrh, aby žalovaný byl podle návrhu žalobního odsouzen, a soud, zjistí-li, že jsou tu podmínky zmeškání (§ 442 násl.), musí žalovaného také odsouditi.“¹⁴⁹ Pro doplnění lze uvést, že vedle podmínek zmeškání v § 442 a násl. byla nezbytnou podmínkou vydání kontumačního rozsudku podle judikatury také sporová způsobilost strany žalované.¹⁵⁰ Kontumační rozsudek však nemohl být vyneseno v manželských sporech a ve sporech týkajících se statusových otázek.¹⁵¹

Za největší rozdíl oproti rakouské úpravě je třeba považovat skutečnost, že kontumační rozsudek mohl být vyneseno jen v případě zmeškání prvního roku žalovaným.¹⁵² Důvod této odchylky spočíval v odlišném přístupu k zahájení soudního řízení, které bylo zásadně zahájeno až přednesem žalobce při prvním roku, nikoliv již podáním žaloby.¹⁵³ Nedostavil-li se tak žalobce k prvnímu roku, mělo to za následek pouze vznik jeho povinnosti nahradit náklady takto zmařeného jednání.¹⁵⁴

Pokud první rok zmeškal žalovaný a žalobce na žalobě trval, nemohla tato žaloba být nikdy zamítnuta, a to ani v případě, kdy se žalobcem uplatněný nárok jevil jako nedůvodný.¹⁵⁵ Soud v takovém případě jen odmítl vydat odsuzující kontumační rozsudek a žalobce mohl nedostatky žaloby napravit.¹⁵⁶ Na jeho návrh soud následně nařídil nové jednání, ke kterému

¹⁴⁹ HORA, V. *Civilní řád soudní na Slovensku*. Bratislava: Právnická jednota, 1922, s. 13.

¹⁵⁰ KRNO, V. *Občiansky súdny poriadok: uherský zákonný článok I. z roku 1911 vyhlásený dňa 15. januára 1911, s účinnosťou od 1. januára 1915 ; uvodzovací zákon (zákonný článok liv. 1912) a doplnkami sem patriacich zákonov ČSR*. Bratislava: Komenský, 1926, s. 261.

¹⁵¹ Ibid. s. 260.

¹⁵² HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 400.

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ Ibid. s. 401.

¹⁵⁶ Ibid.

žalovaného znovu obeslal.¹⁵⁷ Neodmítl-li soud vydání kontumačního rozsudku, musel při svém rozhodování vycházet z právního podkladu žaloby.¹⁵⁸ Soud tak nemohl dospět k závěru, že žalobcův nárok neexistuje, ale naopak musel vždy zmeškaného žalovaného odsoudit.¹⁵⁹ Mohla tak nastat situace, kdy soud musel žalovaného odsoudit, přestože z listin přiložených k žalobě byla patrná neodůvodněnost nároku žalobce.¹⁶⁰ Soudu totiž v případě zmeškání žalovaného nepříslušelo zkoumat obsah takových listin.

Zmeškání podání odpovědi na žalobu, se kterým civilní řád soudní z roku 1895 spojoval vydání kontumačního rozsudku, uherské právo vůbec neznalo. Zákon sice předepisoval žalovanému, aby se k žalobě ve lhůtě za splnění určitých podmínek vyjádřil, pokud tak však neučinil, nebyly s jeho nečinností spojovány žádné procesní následky.¹⁶¹ Těžiště celého soudního řízení totiž spočívalo až v samotném ústním přelíčení, kde se vyžadovala součinnost stran.¹⁶²

Co se týče ústního líčení ve věci samé, uherské právo připouštělo vydání rozsudku pro zmeškání opět jen proti zmeškanému žalovanému. Pokud se k meritornímu ústnímu přelíčení nedostavil žalobce, žalovaný musel před soudem uvést svou obranu proti uplatňovanému nároku, soud jednání odročil a uložil žalovanému, aby své přednesy přípravným podáním oznámil žalobci.¹⁶³ Dokud totiž nebyly žalobci známy skutečnosti tvrzené žalovaným, nebylo jej možno vyloučit z práva vyjádřit se k nim.¹⁶⁴ Tato argumentace se výrazně shoduje s důvody

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ HORA, V. *Civilní řád soudní na Slovensku*. Bratislava: Právnická jednota, 1922, s. 13-14.

¹⁶¹ HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 401-402.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Ibid. s. 402.

¹⁶⁴ Ibid.

českého zákonodárce, který se v roce 1993 rozhodl znovu zavést do právního řádu kontumační rozsudek pouze pro zmeškání žalovaného.¹⁶⁵

2.3 Rozsudek pro zmeškání v letech 1949 až 1993

Významným milníkem ve vývoji právní úpravy kontumačních rozsudků na našem území představovalo přijetí zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Jeho § 52 odst. 2 písm. b) výslovně vyloučil možnost rozhodnout v soudním řízení rozsudkem pro zmeškání s účinností od 1. února 1949. Zákon o zlidovění soudnictví byl přijat v souvislosti s Ústavou 9. května a jeho účelem bylo přizpůsobit procesní předpisy zásadám lidově demokratického zřízení. Odstranění rozsudku pro zmeškání tak bylo vedeno heslem boje proti formalismu v soudním řízení a prosazováním ideologicky preferovaného principu materiální pravdy.¹⁶⁶

Na stejných zásadách stál i zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních, který výslovně zmiňoval zmeškání účastníků jen ve svém § 86 upravujícím navrácení v předešlý čas v případě zmeškání procesního úkonu z omluvitelného důvodu. Rozsudek pro zmeškání se tak s účinností od 1. ledna 1951 v české úpravě civilního řízení dále vůbec neobjevoval. Jinak tomu nebylo ani v původním znění občanského soudního řádu z roku 1963.

Lze shrnout, že příčinou absence rozsudku pro zmeškání byla socialistická ideologie, v souladu s níž se stala vůdčí zásadou civilního procesu zásada materiální pravdy, kterou mohl stát odůvodňovat svou intervencí do řízení o soukromoprávních vztazích.¹⁶⁷ Rozsudek pro zmeškání byl dokonce uváděn jako přímo odstrašující příklad procesního buržoazního formalismu stojícího v příkrém rozporu se zásadou materiální pravdy.^{168,169} Je vcelku

¹⁶⁵ Srov. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád. 10. března 1993 [Beck-online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-03-22].

¹⁶⁶ LAVICKÝ, P. aj. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 143.

¹⁶⁷ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2015, s. 54.

¹⁶⁸ WINTEROVÁ, A. Rozsudek pro zmeškání, rozsudek pro uznání. *Právní praxe*, 1993, 41(10), s. 593.

¹⁶⁹ K principům formální a materiální pravdy viz podkapitola 3.4 níže.

pochoitelné, že toto ideologicky zabarvené pojetí kontumačního rozsudku následně vyloučilo jakoukoliv diskuzi o jeho výhodách a nevýhodách, a vrácen tak mohl být do českého právního řádu až v roce 1993 za podstatně změněných společenských podmínek.

2.4 Současná právní úprava

Rozsudek pro zmeškání byl do českého právního řádu znovu zaveden po více než čtyřiceti letech přijetím novely občanského soudního řádu č. 171/1993 Sb., která včlenila úpravu kontumačního rozsudku do § 153b občanského soudního řádu. Mezi hlavní účely této novely patřilo mimo jiné zrychlení občanského soudního procesu, čímž měla být posílena ochrana oprávněných zájmů účastníků a k čemuž mělo výrazně pomoci právě znovuzavedení kontumačních rozsudků.¹⁷⁰

Jak vyplývá z důvodové zprávy, praxe soudů tehdy ukázala, že pořádková opatření upravená v § 53 (pořádková pokuta) a § 54 (vykázání) občanského soudního řádu nebyla dostatečným prostředkem k předcházení zbytečným průtahům soudního řízení. K těmto průtahům přitom docházelo velmi často, a to ať už z důvodu pouhé lhostejnosti účastníků řízení či v důsledku záměrného vyhýbání se účasti na soudním jednání.¹⁷¹ Tehdejší vláda proto navrhla znovuzavedení kontumačního rozsudku s cílem navázat tak na úpravu obsaženou v civilním řádu soudním, která svou dlouhodobou aplikací až do počátku roku 1949 osvědčila své opodstatnění.

Přestože však důvodová zpráva výslovně odkazuje na kontinuitu s právní úpravou z roku 1895, nebyla tato úprava převzata bez dalšího. Zásadní rozdíl spočívá například v tom, že rozsudek pro zmeškání může být od roku 1993 vynesena pouze v případě zmeškání prvního jednání žalovaným. Proti zmeškanému žalobci tento rozsudek vynést nelze. Tímto se český

¹⁷⁰ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád. 10. března 1993 [Beck-online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-03-22].

¹⁷¹ Ibid.

zákonodárce rozhodl navázat na uherskou právní úpravu platnou svého času na Slovensku.¹⁷² Důvodem pro přijetí odchylné úpravy byla podle důvodové zprávy zejména skutečnost, že přípustnost vydání rozsudku pro zmeškání žalobce i žalovaného by vytvářelo nerovné postavení účastníků.¹⁷³ Tato argumentace i problematika rovnosti účastníků řízení v souvislosti s rozsudkem pro zmeškání je blíže analyzována v podkapitole 3.2 níže.

Český zákonodárce se dále rozhodl na rozdíl od civilního řádu soudního omezit aplikovatelnost rozsudku pro zmeškání pouze na zmeškání prvního jednání ve věci samé. Zmeškání kvalifikované výzvy podle § 114b, které bylo již výše přirovnáváno k tehdejšímu zmeškání odpovědi na žalobu, je sice nadále určitým způsobem sankcionováno, avšak tento negativní následek již nespočívá v možnosti rozhodnout kontumačním rozsudkem. K této odchylce od právní úpravy z roku 1895 se předkladatel novely občanského soudního řádu ve své důvodové zprávě nevyjadřuje.

Od roku 1993 byla úprava rozsudku pro zmeškání novelizována celkem třikrát, z čehož však o významnější změnu šlo pouze v případě první novely provedené zákonem č. 30/2000 Sb.¹⁷⁴ Tato novela například upravila podmínky vydání rozsudku pro zmeškání, je-li ve věci více žalovaných, a prodloužila lhůty k předvolání k prvnímu jednání z pěti na deset dnů, přičemž ve věcech uvedených v § 118b občanského soudního řádu tato lhůta nově činila třicet dnů. Lze tak shrnout, že právní úprava kontumačního rozsudku je v českém právním řádu od roku 1993 velmi stabilní. To však neznamená, že zde není místo pro úvahy *de lege ferenda*. Za účelem zhodnocení současné právní úpravy a vymezení žádoucích změn je následující kapitola věnována analýze souladu úpravy rozsudku pro zmeškání s vybranými ústavními

¹⁷² Srov. předchozí výklad o odlišnostech rakouské a uherské úpravě kontumačních rozsudku v části 2.2(d) výše.

¹⁷³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád. 10. března 1993 [Beck-online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-03-22].

¹⁷⁴ Další dvě novely provedené zákonem č. 555/2004 Sb. a zákonem č. 7/2009 Sb. byly pouze technického charakteru související se změnami jiných ustanovení občanského soudního řádu.

zásadami s poukazem mimo jiné na judikaturu českých soudů a na rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva.

3. Ústavní konformita rozsudku pro zmeškání

Rozsudek pro zmeškání se stal již několikrát předmětem posuzování ze strany Ústavního soudu. V roce 2014 se Ústavní soud dokonce zabýval návrhem na zrušení části občanského soudního řádu upravující rozsudek pro zmeškání, předloženým Okresním soudem v Děčíně.¹⁷⁵ Ústavní soud však aplikoval zásadu zdrženlivosti a upřednostnění ústavně konformního výkladu a do úpravy rozsudku pro zmeškání nezasáhl. I přesto má judikatura v této oblasti značný význam. Kromě výše zmíněné ústavně konformní interpretace předmětné úpravy k řešení případných rozporů se základními principy českého právního řádu přispěla judikatura Ústavního soudu i k formulaci tzv. materiálních předpokladů pro vydání rozsudku pro zmeškání. Ústavní soud také apeluje na soudy, aby k vydávání rozsudků pro zmeškání přistupovaly obezřetně a v případě pochybností jej nevydávaly.¹⁷⁶

Ve světle judikatury Ústavního soudu následující podkapitoly nejdříve popisují vybrané výše zmíněné materiální předpoklady pro vydání rozsudku pro zmeškání a dále se věnují souladu úpravy rozsudku pro zmeškání s vybranými ústavními zásadami.

3.1 Materiální předpoklady pro vydání rozsudku pro zmeškání

Významným přispěním judikatury Ústavního soudu i Nejvyššího soudu je formulace tzv. materiálních předpokladů pro vydání rozsudku pro zmeškání. Zákonodárce otevřel judikatuře možnost formulovat tyto materiální podmínky použitím slovesa „*může*“ v § 153b odst. 1 občanského soudního řádu, který stanoví, že „*[z]mešká-li žalovaný ... první jednání, které se ve věci konalo, ... může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání*“.¹⁷⁷ To znamená, že soud při splnění formálních podmínek explicitně uvedených v občanském soudním řádu musí zkoumat i tyto materiální podmínky, bez jejichž splnění není na místě rozsudek pro

¹⁷⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 49/10, ze dne 28. ledna 2014.

¹⁷⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 377/10 ze dne 18. května 2010, nález Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 1944/15 ze dne 22. září 2015.

¹⁷⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 49/10, ze dne 28. ledna 2014.

zmeškání vydat. Než budou popsány vybrané materiální podmínky, kterými se judikatura v minulosti zabývala, je nutné upozornit, že následující výčet není taxativní a soud musí materiální podmínky posuzovat vždy s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu.

První a zřejmě nejdůležitější materiální podmínkou kontumačního rozsudku je skutečná absence procesní aktivity žalovaného. Vydání rozsudku pro zmeškání není přípustné v případech, kdy jinak aktivní účastník neúmyslně zmešká první jednání soudu, avšak z dosavadního průběhu řízení je zřetelný jeho zájem účastnit se soudního řízení a bránit se.¹⁷⁸ Soud by tak měl přihlédnout například k tomu, zda se žalovaný před prvním jednáním vyjádřil k podané žalobě, či zda před prvním jednáním navrhl ke své obraně důkazy.¹⁷⁹ Pokud by soud vydal rozsudek pro zmeškání i přes předchozí procesní aktivitu žalovaného, musí žalovaný tuto námitku uplatnit v odvolání proti rozsudku, nikoliv v návrhu na jeho zrušení.¹⁸⁰ Je však nutné upozornit i na judikaturu Nejvyššího soudu, ze které vyplývá, že existence předchozí procesní aktivity nebrání vynesení rozsudku pro zmeškání bez dalšího.¹⁸¹ Podle Nejvyššího soudu může soud podle okolností daného případu, například na základě obsahu a frekvence učiněných podání, zhodnotit dosavadní procesní aktivitu žalovaného jako nedostačující k vyloučení kontumace.

Druhá, poměrně specifická materiální podmínka spočívá v nutnosti rozlišovat mezi úplným zmeškáním a pouhým zpožděním žalovaného. Soud by měl k této skutečnosti přihlédnout nejen do okamžiku vynesení rozsudku pro zmeškání, ale i při rozhodování o návrhu žalovaného na zrušení rozsudku pro zmeškání.¹⁸² Jestliže tedy žalovaný omluví své zpoždění

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2656/12, ze dne 7. května 2013.

¹⁷⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 329/08, ze dne 20. června 2011.

¹⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2031/2016, ze dne 29. srpna 2017.

¹⁸¹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 1910/2000, ze dne 19. září 2001, jehož závěry Nejvyšší soud zopakoval např. v usnesení 33 Cdo 5873/2016, ze dne 25. října 2017, tedy vydaném již v době existence výše citované ústavněprávní judikatury týkající se této materiální podmínky.

¹⁸² Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 428/04, ze dne 10. března 2005.

ve včas podaném návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání, soud by měl s přihlédnutím ke krátkému časovému rozsahu zmeškání rozsudek pro zmeškání zrušit.

Další materiální limity nalézá judikatura v historické úpravě rozsudku pro zmeškání. Ústavní soud například výslovně odkazuje na § 402 civilního řádu soudního z roku 1895, podle kterého nebylo možné vydat rozsudek pro zmeškání, bylo-li soudu známo, že strana zmeškala jednání pro živelní pohromu nebo jinou neodvratnou událost.^{183,184}

Výše uvedené materiální limity nevzbuzují mnoho pochybností a s ohledem na zachování smyslu a účelu institutu kontumačního rozsudku se jeví vhodné na jejich dodržování trvat. V judikatuře Ústavního soudu se však objevují i některé materiální podmínky, které jsou značně neurčité a jejichž komplikované zkoumání by mohlo *a priori* soudy od vydávání kontumačních rozsudků odradit. Takovou materiální podmínku formuloval Ústavní soud například pro situaci, kdy bylo předvolání k jednání doručeno prostřednictvím náhradního doručení. V takovém případě by měl soud podle Ústavního soudu mimořádně obezřetně zkoumat, zda byly „skutečně vyčerpány všechny možnosti, jak žalovaného zastihnout“.¹⁸⁵ Ústavní soud však dále nerozvedl, co jsou „všechny možnosti, jak žalovaného zastihnout“. Není tak jasné, zda by například soud nemohl vydat rozsudek pro zmeškání pouze z důvodu, že nevyužil doručení účastníkem řízení nebo jeho zástupcem podle § 50e občanského soudního řádu.

3.2 Soulad se zásadou rovnosti účastníků

(a) Legislativní zakotvení zásady rovnosti

Zásada rovnosti účastníků, označovaná také jako zásada rovnosti zbraní, je chápána jako požadavek na rovnoprávné postavení účastníků před soudem bez jakéhokoliv zvýhodnění jedné

¹⁸³ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 49/10, ze dne 28. ledna 2014.

¹⁸⁴ K tzv. negativním náležitostem zmeškání viz podkapitola 2.2 výše.

¹⁸⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 49/10, ze dne 28. ledna 2014.

nebo druhé strany. Rovnost účastníků se přitom vztahuje stejně na osoby fyzické, osoby právnické i na stát, který vystupuje jako účastník řízení.¹⁸⁶

Zásada rovnosti účastníků je zakotvena nejen na ústavní úrovni v čl. 96 Ústavy¹⁸⁷ a čl. 37 Listiny základních práv a svobod, ale i na evropské úrovni v čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „**Evropská úmluva**“). Podle Evropské úmluvy je zásada rovnosti zbraní integrální součástí základního lidského práva na spravedlivý proces (angl. *right to a fair trial*, franc. *droit à un procès équitable*), která úzce souvisí se zásadou kontradiktornosti a která je vlastní jak občanskému soudnímu řízení, tak i řízení trestnímu.¹⁸⁸ Z praktického hlediska to znamená, že účastník, který se cítí být dotčen na tomto svém právu, se může po vyčerpání všech vnitrostátních prostředků ochrany, včetně ústavní stížnosti, obrátit na Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku. Evropský soud se však již několikrát vyjádřil, že čl. 6 Evropské úmluvy umožňuje státům uspořádat své právní systémy způsobem umožňujícím rychlé a účinné soudní řízení, včetně zakotvení možnosti vydávat kontumační rozsudky.¹⁸⁹

(b) Nerovnost založená rozsudkem pro zmeškání

Rozpor rozsudku pro zmeškání se zásadou rovnosti účastníků lze spatřovat ve skutečnosti, že vydání kontumačního rozsudku může navrhnout pouze žalobce na úkor žalovaného. Pokud by za stejných podmínek zmeškal jednání žalobce, žalovaný nemůže navrhnout vydání kontumačního rozsudku a dosáhnout tak toho, aby jeho tvrzení soud pokládal za nesporná. Tato disproporce byla hlavním argumentem Okresního soudu v Děčíně, který

¹⁸⁶ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2015, s. 67.

¹⁸⁷ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „**Ústava**“).

¹⁸⁸ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. *Echr.coe.int* [online]. 31. prosince 2018 [cit. 2019-04-10]. Dostupné na WWW: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ENG.pdf.

¹⁸⁹ Srov. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva *Gakharia proti Gruzii*, č. 30459/13, ze dne 17. ledna 2017; *Gankin a ostatní proti Rusku*, č. 2430/06, 1454/08, 11670/10 a 12938/12 ze dne 31. května 2016.

navrhoval úpravu kontumačního rozsudku zrušit pro její rozpor s ústavním pořádkem. Okresní soud v Děčíně podpořil svůj názor mimo jiné historickým argumentem s poukazem na civilní řád soudní, který ve svém § 396 spojoval domněnku pravdivosti skutkových tvrzení jak se zmeškáním žalobce, tak se zmeškáním žalovaného.¹⁹⁰ Ústavní soud tak posuzoval důvody této odlišné úpravy, které vysvětluje důvodová zpráva k zákonu č. 171/1993 Sb. následovně: „*Vede k tomu ta skutečnost, že připuštění rozsudku pro zmeškání žalobce i žalovaného by vytvářelo nerovné postavení účastníků. Zmešká-li žalovaný jednání, je mu z předem doručené žaloby znám nejen předmět řízení, ale i argumentace žalobce, i to, jaké důkazy nabízí soudu k prokázání svých tvrzení. Pokud by byl připuštěn rozsudek pro zmeškání žalobce, zmeškala by strana, která stanovisko žalovaného předem nezná a neměla možnost reagovat na tvrzení, které žalovaný teprve při jednání přednese.*“¹⁹¹

Zákonodárce tedy vysvětluje odlišné zacházení se žalobcem a žalovaným tím, že žalovaný se před prvním jednáním ve věci nachází ve výhodnějším postavení, protože je mu znám předmět řízení i tvrzení žalobce uvedená v žalobě. Nebylo by proto podle něj správné umožnit vydání rozsudku pro zmeškání na úkor žalobce, který před prvním jednáním neměl možnost seznámit se s tvrzeními žalovaného a reagovat na ně. Lze se však setkat i s odlišnými názory, které poukazují na skutečnost, že žalobci vstupují do řízení „*vybavenější*“, protože podání žaloby zpravidla předchází rozumový úsudek a pečlivé zvážení všech okolností doplněné často i poradou s advokátem, tudíž by měly žalobce stíhat stejné sankční prostředky jako žalovaného.¹⁹² Ústavní soud však posoudil důvody odlišného zacházení uvedené v důvodové zprávě k zákonu č. 171/1993 Sb. jako legitimní.¹⁹³ Nadto Ústavní soud ve svém nálezu dodal, že důvodem znovuzavedení rozsudku pro zmeškání byla „*neukázněnost*“

¹⁹⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 49/10, ze dne 28. ledna 2014.

¹⁹¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád. 10. března 1993 [Beck-online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-03-22].

¹⁹² BEZOUŠKA, P. Krátké zamyšlení nad rozsudky pro uznání a pro zmeškání. *Právní rozhledy*, 2004, č. 1, s. 31-35.

¹⁹³ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 49/10, ze dne 28. ledna 2014.

žalovaných, kteří se záměrně vyhýbali účasti na jednání, a tím znesnadňovali výkon spravedlnosti, přičemž případy zmeškání žalobce a jiné průtahy z jeho strany bývají spíše výjimečné.¹⁹⁴

(c) Zhodnocení souladu se zásadou rovnosti

Lze shrnout, že právní úprava rozsudku pro zmeškání sice určitým způsobem zvýhodňuje žalobce, kterému dává k dispozici institut nedostupný pro žalovaného, avšak tato nerovnost je podložena legitimními důvody. Lze souhlasit s Ústavním soudem, že je to právě procesní neaktivita žalovaných, která zpravidla způsobuje zdlouhavost soudního řízení. Žalobce naopak zásadně prokáže svou procesní aktivitu již podáním žaloby, ve které uvede svá tvrzení a navrhne k jejich prokázání provedení konkrétních důkazů. Jak již bylo popsáno výše v podkapitole 1.4, i žalobce je právním řádem sankcionován za procesní liknavost, protože je to zásadně on, kdo nese v řízení břemeno tvrzení a břemeno důkazní. Jeho následná neaktivita, kdy například nebude reagovat na věrohodná tvrzení žalovaného, tak může mít za následek neunesení těchto břemen a zamítnutí jeho žaloby. Úpravu rozsudku pro zmeškání pouze ve prospěch žalující strany, jejíž vlastní procesní pasivita je postihována jinými instituty, tak lze ve světle těchto širších souvislostí považovat za dostačující. Nelze však přehlédnout například poněkud nekoncepční rozdíl oproti rozsudku pro uznání, jehož vynesení je přípustné jak k tíži žalobce, tak k tíži žalovaného. Závěr o ústavní konformitě rozsudku pro zmeškání tak v žádném případě nevyklučuje budoucí novelizaci právní úpravy, která by měla směřovat k rozšíření dosahu kontumačních rozsudků na ty případy kontumace, které jsou dnes postihovány problematickým rozsudkem pro uznání.¹⁹⁵

¹⁹⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 49/10, ze dne 28. ledna 2014.

¹⁹⁵ Srov. blíže LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, 2014.

3.3 Střet principu spravedlivého projednání a zásady rychlosti a hospodárnosti řízení

(a) Princip spravedlivého projednání věci

Evropská úmluva ve svém čl. 6 odst. 1 zakotvuje právo každého, aby byla jeho věc spravedlivě projednána. Spravedlivé projednání věci (angl. *a fair hearing*, franc. *une audience équitable*) je však pojmem značně širokým, odbornou literaturou dokonce označován za pojem „*neuchopitelný a bezobsažný*“.¹⁹⁶ Princip spravedlivého projednání věci je proto užíván Evropským soudem pro lidská práva jako taková zbytková klauzule, pod kterou podřadil mimo jiné výše analyzovanou zásadu rovnosti zbraní, zásadu kontradiktornosti, právo být přítomen soudnímu jednání nebo právo na odůvodnění soudního rozhodnutí.¹⁹⁷

O spravedlnosti se zmiňuje občanský soudní řád v § 1 a vymezuje svůj účel takto: *Občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k dodržování smluv a k čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob.*

Aby byla ochrana spravedlivá (tj. aby šlo o spravedlivé projednání věci), neměla by směřovat k prosazování fiktivních subjektivních hmotných práv, ale měla by chránit skutečně existující práva a ukládat skutečně existující povinnosti.¹⁹⁸ Z judikatury Ústavního soudu přitom vyplývá, že jde o obecný požadavek, který lze proto vztáhnout i na všechny instituty sloužící k urychlování civilního řízení soudního, a to včetně rozsudků, jež reagují na zmeškání účastníka.¹⁹⁹

¹⁹⁶ KMEC, J. Právo na spravedlivý proces (čl. 6 EÚLP). In: KMEC, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 565.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ LAVICKÝ, P., DVOŘÁK, B. Pro futuro. *Právní rozhledy*, 2015, č. 5, s. 153-159.

¹⁹⁹ Srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 329/08, ze dne 20. června 2011, sp. zn. IV. ÚS 2921/13, ze dne 21. května 2014 nebo sp. zn. I.ÚS 1944/15, ze dne 22. září 2015.

(b) Zásada rychlosti a hospodárnosti

Dalším principem ovládajícím civilní proces je princip hospodárnosti a rychlosti soudního řízení. Jde o další zásadu výslovně zakotvenou na ústavní úrovni, kdy čl. 38 Listiny základních práv a svobod zakládá právo každého na projednání věci bez zbytečných průtahů. O projednání věci v přiměřené lhůtě pojednává také Evropská úmluva ve svém čl. 6 odst. 1. Podle statistik je přitom námitka porušení principu hospodárnosti před Evropským soudem pro lidská práva jednou z nejfrekventovanějších. Nejvíce těchto námitek bylo podáno v roce 2000, kdy se Evropský soud pro lidská práva zabýval touto námitkou téměř ve třech čtvrtinách všech řízení, konkrétně v 517 rozsudcích z celkového počtu 695.²⁰⁰ Přestože v pozdějších letech došlo k poklesu četnosti těchto námitek, zůstává podle souhrnné statistiky zachycující data od roku 1959 do 2018 porušení přiměřené délky řízení nejčastějším pochybením států. Evropský soud pro lidská práva shledal od zahájení své činnosti porušení této zásady celkem v 5 778 případech z celkového počtu 21 651 případů porušení Evropské úmluvy.²⁰¹

Rychlost a hospodárnost řízení úzce souvisí s výše popsanou zásadou spravedlivého projednání věci. Projednání a vyřízení věci v přiměřeném čase tak, aby mělo rozhodnutí pro strany sporu stále aktuální význam a aby nebylo spojeno s neúměrnými náklady, je totiž považováno za další požadavek pro spravedlivé projednání věci.²⁰² Věcně správné rozhodnutí, které přijde příliš pozdě, je totiž stejně nežádoucí jako rychlé, ale nesprávné rozhodnutí.²⁰³

(c) Zhodnocení souladu se zásadou spravedlivého projednání věci

Jak již bylo uvedeno, účelem znovuzavedení rozsudku pro zmeškání bylo zefektivnění a zrychlení nalézacího řízení sporného. Pokud tedy žalovaný zmešká první jednání, jsou za

²⁰⁰ KMEC, J. Právo na spravedlivý proces (čl. 6 EÚLP). In: KMEC, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 565.

²⁰¹ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Violations by Article and by State 1959-2018* [online]. [cit. 2019-04-15]. Dostupné na WWW: https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2018_ENG.pdf.

²⁰² LAVICKÝ, P., DVOŘÁK, B. Pro futuro. *Právní rozhledy*, 2015, č. 5, s. 153-159.

²⁰³ Ibid.

splnění dalších předpokladů skutková tvrzení předložená žalobcem považována za nesporná. Tím odpadá dokazování a soud bere za základ svého rozhodnutí skutečnosti pouze tvrzené.²⁰⁴ Nelze přitom vyloučit, že se tato tvrzení nebudou shodovat se skutečným stavem věci, a tak vydáním rozsudku pro zmeškání může dojít k narušení vazby procesního práva na právo hmotné,²⁰⁵ a tím i k porušení jednoho z výše popsaných požadavků na spravedlivé projednání věci.

Aby tak rozsudek pro zmeškání obstál i ve světle požadavku na spravedlivé projednání věci, je potřeba si uvědomit, že rozsudek pro zmeškání nestojí ve vědomém rozporu s realitou, nýbrž s největší pravděpodobností těmto skutečným právním poměrům odpovídá.²⁰⁶ Jak uvádí Macur, kontumační rozsudky se zakládají na dlouhodobě osvědčené skutkové domněnce, že *„strana, která žádným způsobem tvrzení druhé procesní strany nezpochybňuje, ač má k tomu všechny možnosti, neučiní žádná skutková tvrzení ani důkazní návrhy a k nařízenému prvnímu ústnímu soudnímu jednání se nedostaví, nemá ve skutečnosti žádné argumenty ani důkazy proti správnosti skutkových tvrzení druhé procesní strany“*.²⁰⁷ Užívání tzv. zkušenostních vět v civilním řízení, na jejichž formulaci se podílely celé generace, přitom není řešením z nouze, ale naopak může vést k plnohodnotným poznatkům o skutkovém stavu, které se mírou pravděpodobnosti mohou blížit hranici jistoty.²⁰⁸ Rozsudek pro zmeškání se tak jeví jako ústavně konformní kompromis mezi zásadou spravedlnosti a zásadou rychlosti a hospodárnosti soudního řízení.

²⁰⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 377/10, ze dne 18. května 2010.

²⁰⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1944/15, ze dne 22. září 2015.

²⁰⁶ DVOŘÁK, B. § 153b (Rozsudek pro zmeškání). In: LAVICKÝ, P. aj. Občanský soudní řád: Praktický komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-10]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

²⁰⁷ MACUR, J. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o. s. ř. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 2, s. 32.

²⁰⁸ Ibid.

3.4 Zásada materiální a formální pravdy

(a) Zásada materiální pravdy

Zásada materiální pravdy bývá chápána jako požadavek na úpravu procesních pravidel tak, aby nebyly kladeny žádné formální překážky na zjišťování skutečného skutkového stavu věci.²⁰⁹ Jiní definují materiální pravdu nebo přesněji materiální řízení jako postup soudu, který zjišťuje všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí ve věci bez ohledu na součinnost účastníků.²¹⁰ V žádném případě by však tato zásada neměla být chápána jako požadavek na poznání úplné pravdy, což by byl požadavek nereálný a mohl by vést až k nepřipustnému odepření spravedlnosti (lat. *denegatio iustitiae*).²¹¹

Náležitě zjištěný skutkový stav by měl být podkladem soudního rozhodnutí, aby soud v souladu s výše popsanou zásadou spravedlivého projednání věci poskytoval ochranu skutečně existujícím právům. Míra zjišťování takového skutkového stavu je však ovlivňována různými procesními principy a bude se značně lišit v nalézacím řízení sporném a nesporném. Ve sporném řízení je aktivita soudu směřující ke skutkovým zjištěním významně limitována například zásadou projednací a souvisejícími břemeny tvrzení a břemeny důkazními. Nebylo by tak správné označit bez dalšího princip materiální pravdy za vedoucí zásadu civilního procesu, jak tomu bylo v minulosti pod vlivem socialistické ideologie, kdy jejím prostřednictvím mohl stát odůvodnit svou intervenci do řízení, jehož předmětem byly soukromoprávní vztahy.²¹² Jak již bylo uvedeno výše v podkapitole 2.3, toto ideologické pojetí principu materiální pravdy je navíc možným vysvětlením absence úpravy rozsudku pro zmeškání, který byl chápán jako projev formální pravdy, v letech 1949 až 1993.

²⁰⁹ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2015, s. 80.

²¹⁰ SVOBODA, K.: *Dokazování* [Systém ASPI]. Praha: Wolters Kluwer, 2009 [cit. 2019-04-17]. ASPI ID: LIT32626CZ.

²¹¹ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2015, s. 80.

²¹² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. 27. února 2013. [Beck-online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-04-22].

(b) Zásada formální pravdy

Řízení ovládané zásadou formální pravdy je vedeno takovým formalismem, podle kterého je výsledek procesu určován dodržením stanovených formálních požadavků bez ohledu na to, zda takový výsledek je nebo není v souladu se skutečností.²¹³ Přestože ani princip formální pravdy nelze prohlásit za vůdčí zásadu civilního řízení, právní úprava určité formální prvky obsahuje. Soud například může podle § 120 odst. 3 občanského soudního řádu při zjišťování skutkového stavu věci ve sporném řízení vyjít ze shodných tvrzení stran sporu a neprovádět ohledně těchto skutečností dokazování. Přestože dikce zákona obsahuje formulaci „[s]oud může též vzít za svá skutková zjištění shodná tvrzení účastníků“, objevují se názory, podle kterých by postup podle § 120 odst. 3 občanského soudního řádu měl být pravidlem a shodná tvrzení účastníků by měl soud zpochybňovat jen velmi zřídka.²¹⁴ Tento názor se opírá o § 6 občanského soudního řádu, který výslovně mluví pouze o zjišťování skutečností, „*kteřé jsou mezi účastníky sporné*“. Macur však definuje dvě skupiny případů, kdy by soud shodná tvrzení stran za svá zásadně vzít neměl.²¹⁵ První případ představují shodná tvrzení odporující kogentním normám hmotného práva. Pokud by soudy poskytovaly ochranu, která je v rozporu s těmito kogentními normami, neplnil by civilní proces svou úlohu ochrany právního řádu, ale naopak by se stal prostředkem hrubého zneužití práva.²¹⁶ V druhém případě se sice shodná tvrzení pohybují v mezích dispozičních oprávnění, ale strany se jimi snaží dosáhnout hmotněprávních účinků, kterých by jinak mohly dosáhnout jen zvláštním soukromoprávním jednáním.²¹⁷ Za další projev principu formální pravdy lze považovat například koncentraci řízení podle § 118a občanského soudního řádu. Avšak ani v důsledku koncentrace není soud

²¹³ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2015, s. 80.

²¹⁴ SVOBODA, K.: *Dokazování* [Systém ASPI]. Praha: Wolters Kluwer, 2009 [cit. 2019-04-17]. ASPI ID: LIT32626CZ.

²¹⁵ MACUR J. Význam shodných tvrzení procesních stran pro zjištění skutkového stavu v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*, 1997, č. 9, s. 49-53.

²¹⁶ Ibid.

²¹⁷ Např. žalovaný bude ve shodě se žalobcem tvrdit uzavření kupní smlouvy, přestože k jejímu uzavření ve skutečnosti nedošlo z důvodu absence shody na kupní ceně. MACUR J. Význam shodných tvrzení procesních stran pro zjištění skutkového stavu v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*, 1997, č. 9, s. 49-53.

bez dalšího zbaven povinnosti provést i jiné než účastníky navržené důkazy, jestliže potřeba jejich provedení vyšla v řízení najevo.²¹⁸ Lze tak uzavřít, že užití institutů formální pravdy je podle současné judikatury i odborné literatury poměrně limitováno a mělo by být soudy vždy pečlivě zvažováno vzhledem k okolnostem konkrétního případu.

(c) Rozsudek pro zmeškání jako (zdánlivý) projev formální pravdy

Rozsudek pro zmeškání bývá označován za typický projev formální pravdy.²¹⁹ Objevují se však také názory, že rozsudek pro zmeškání je projevem principu formální pravdy jen zdánlivě,²²⁰ přičemž k tomuto názoru se jeví vhodné přiklonit. Rozsudek pro zmeškání by totiž v žádném smyslu neměl být chápán jako určitá formální překážka bránící soudu ve zjišťování skutkového stavu.

Jak již bylo uvedeno výše, rozsudek pro zmeškání je institutem založeným na empiricky osvědčené zkušenosti, jehož účelem není pomocí fikce založit skutkový stav odlišný od reality.²²¹ Zákonná skutková domněnka upravená v § 153b občanského soudního řádu naopak poskytuje soudu možnost vzít za svá tvrzení žalobce, která se s touto realitou velmi pravděpodobně shodují, jelikož se žalovaný nerozhodl tato tvrzení aktivně zpochybňovat při soudním jednáním. Jednou z podmínek vydání rozsudku pro zmeškání je navíc skutečnost, že tvrzení žalobce o skutkových okolnostech sporu odůvodňují žalobou uplatňovaný nárok.²²² Pokud tak žalobce neposkytne soudu úplná skutková tvrzení, která podporují žalobní návrh, soud jeho návrhu na rozhodnutí rozsudkem pro zmeškání nevyhoví. I s ohledem na výše zmíněné materiální podmínky tak nelze říct, že by byl výsledek sporu bez dalšího dán prostým

²¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4209/2009, ze dne 30. srpna 2011.

²¹⁹ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2015, s. 81.

²²⁰ Srov. MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2001; MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1997; LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 144.

²²¹ LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 144.

²²² Usnesení Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 15 Co 437/94, ze dne 28. prosince 1994, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 7/1996 pod č. 45.

naplněním „formální“ skutečnosti spočívající ve zmeškání žalovaného. Současná právní úprava naopak poskytuje celou řadu záruk, aby výsledek sporu co nejvíce odpovídal skutečnému stavu věci.

I přesto je ze současné právní úpravy stále zřejmá jistá míra zdrženlivosti zákonodárce k tomuto institutu, kdy například zapovídá rozhodnutí rozsudkem pro zmeškání v řízeních směřujících k vydání konstitutivního rozhodnutí. Dále lze uvést § 268 odst. 1 písm. g) věta za středníkem občanského soudního řádu týkající se zastavení výkonu rozhodnutí. Dle tohoto ustanovení, bylo-li právo přiznáno rozsudkem pro zmeškání, bude výkon rozhodnutí zastaven i tehdy, jestliže právo zaniklo před vydáním tohoto rozsudku. V ostatních případech přitom platí, že výkon rozhodnutí bude zastaven pouze pokud právo zaniklo po vydání takového rozhodnutí. V důsledku toho je tak pravomocný rozsudek pro zmeškání ve větší míře vystaven možnosti zpochybnění své věcné správnosti, jde-li o zkoumání existence přiznaného práva v době jeho vydání.²²³ Podle komentářové literatury touto výjimkou zákon zohledňuje skutečnost, že rozsudek pro zmeškání je vydáván na základě skutkové domněnky, nikoliv na základě skutkového stavu zjištěného dokazováním.²²⁴ Rozsudek pro zmeškání však není jediným rozhodnutím, které nevychází z provedeného dokazování. Stejně je tomu například u rozsudku pro uznání, pro který však zákonodárce obdobnou výjimku nestanovil.²²⁵ Je tedy nutné si uvědomit, že nesjednocená úprava obdobných případů kontumace²²⁶ má za následek nejen vydávání značně rozdílných rozsudků v nalézacím řízení, ale i odlišné postavení účastníků ve vykonávacím řízení.

²²³ DVOŘÁK, B. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí*. Praha, 2010, s. 137. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Školitel František Zoulík. Dostupné na WWW: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/10978/>

²²⁴ MÁDR, J. § 268 (Zastavení výkonu rozhodnutí). In: Jirsa, Jaromír a kol. *Občanský soudní řád, 4. část: Soudcovský komentář [Systém ASPI]*. Havlíček Brain Team [cit. 2019-06-09]. ASPI_ID KO99hd1963CZ.

²²⁵ DVOŘÁK, B. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí*. Praha, 2010, s. 139. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Školitel František Zoulík. Dostupné na WWW: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/10978/>

²²⁶ Srov. zmeškání prvního jednání (§ 153b), zmeškání přípravného jednání (§ 114c) a zmeškání odpovědi na kvalifikovanou výzvu (§ 114b).

Výše popsané odlišné zacházení s institutem kontumačního rozsudku je možné odůvodnit právě přetrvávajícím pojetím rozsudku pro zmeškání jako projevu formální pravdy, která byla před listopadem 1989 považována za ideologicky nepřijatelnou.²²⁷ Přestože by se tak úvahy nad vztahem mezi principem formální pravdy a rozsudkem pro zmeškání mohly na první pohled zdát čistě teoretické bez praktického významu, mohlo by toto zkoumání naopak v budoucnu přispět k odlišnému přístupu zákonodárce, a napomoci tak k rozšíření aplikovatelnosti rozsudku pro zmeškání například právě na řízení s konstitutivním rozhodnutím, či na další případy kontumace.

Na základě analýzy provedené v této kapitole lze současnou právní úpravu rozsudku pro zmeškání považovat za souladnou se základními ústavními zásadami. Naopak v případě úpravy rozsudku pro uznání bylo již několikrát v této práci upozorněno na pochybnosti o její ústavnosti a koncepčnosti. Závěry této kapitoly tak mohou posloužit jako argument k rozšíření aplikovatelnosti rozsudku pro zmeškání právě na případy kontumace, které jsou dnes rozhodovány rozsudkem pro uznání. To ostatně odpovídá změnám, které byly obsaženy v návrhu věcného záměru civilního řádu soudního v roce 2017. Následující kapitola proto blíže rozebírá konkrétní podobu navrhované úpravy kontumačního rozsudku podle tohoto věcného záměru.

²²⁷ DVOŘÁK, B. § 153b (Rozsudek pro zmeškání). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-10]. ASPI ID: KO99_p11963CZ.

4. Věcný záměr nového civilního řádu soudního

4.1 Představení věcného záměru

Věcný záměr nového civilního řádu soudního byl představen na podzim roku 2017 skupinou zřízenou tehdejším ministrem spravedlnosti a složenou z uznávaných odborníků na procesní právo. Práce na věcném záměru začaly v roce 2016, přestože se nutnost rekonstrukce procesního práva diskutovala již řadu let dříve. Potřeba provést zcela novou právní úpravu civilního procesu vyplývala už z Programového prohlášení vlády České republiky po roce 1989²²⁸ a značně vzrostla zejména po rekonstrukci soukromého práva hmotného v roce 2012.

Mezi hlavní argumenty patří již samotná skutečnost, že občanský soudní řád byl přijat v roce 1963 a za dobu své platnosti byl již více než stokrát novelizován. Už v roce 1999 důvodová zpráva k návrhu zákona č. 30/2000 Sb. uznala, že ideové kořeny občanského soudního řádu zčásti stále spočívající v 60. letech již nelze překonat dílčími novelizacemi, nýbrž je potřeba rekonstrukce.²²⁹ Je tedy s podivem, že ani po dvaceti letech taková rekonstrukce nebyla uskutečněna, a tak je věcný záměr třeba uvítat jako již dlouhou dobu potřebný krok ke zjednání nápravy současného stavu.

Co se týče obsahu, věcný záměr nepokrývá celou materii obsaženou v občanském soudním řádu. Podle zadání Ministerstva spravedlnosti měla být pracovní skupinou navržena úprava nalézacího řízení sporného, a tak se věcný záměr nezabývá pátou částí občanského soudního řádu nebo úpravou vykonávacího řízení. Nadto však ve věcném záměru chybí například také právní úprava doručování a jeho právní následky, což bylo odůvodněno úmyslem Ministerstva spravedlnosti upravit tuto problematiku v samostatném právním předpise.²³⁰

²²⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád. 10. března 1993 [Beck-online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-03-22].

²²⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. 16. června 1999 [Beck-online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-07-08].

²³⁰ LAVICKÝ, P., WINTEROVÁ, A., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., PULKRÁBEK, Z. Obrana návrhu věcného záměru civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*, 2019, č. 5, s. 153-159.

Pro tuto diplomovou práci je významné, že ve věcném záměru je obsažena úprava rozsudku pro zmeškání, která se od současné právní úpravy značně liší. Pro její správné pochopení je však na úvod nutné představit, jak je ve věcném záměru upravena „*příprava jednání*“, respektive instituty vyjádření k žalobě, přípravného roku a prvního ústního jednání.

4.2 Vyjádření k žalobě, přípravný rok a první ústní jednání

Věcný záměr na rozdíl od občanského soudního řádu neužívá pojmu „*příprava jednání*“, nicméně i tak je postaven na zásadě, že bez dobré přípravy nemůže následovat rychlé a kvalitní vyřízení věci.²³¹ Hlavním inspiračním zdrojem věcného záměru byla co do obsahu i struktury současná podoba rakouského civilního řádu soudního,²³² a není tak překvapující, že se právní úprava výše nadepsaných institutů ve věcném záměru v některých ohledech podobá právní úpravě, o které bylo již pojednáno výše v podkapitole 2.2.

Vyjádření k žalobě, jak jej upravuje bod 113 věcného záměru, je institutem, který má sloužit k zajištění tvrzení žalovaného rozhodných pro další postup řízení. Proto by měl soud zpravidla spolu s doručením stejnopisu žaloby usnesením vyzvat žalovaného, aby se k žalobě vyjádřil v přiměřené lhůtě, ne kratší než 30 dnů.²³³ Vyjádření k žalobě by soud nemusel ukládat jen v případech tzv. „*jednoduchých věcí*“ či „*zřejmě bezúspěšného uplatňování práva*“.²³⁴ Věcný záměr tyto pojmy nedefinuje, a tak by jejich posouzení bylo zřejmě na úvaze soudu. Věcný záměr dále nezná institut kvalifikované výzvy jako je tomu dnes v § 114b občanského soudního řádu. Případné kontumační následky by tak na rozdíl od dnešní právní úpravy mohly nastat již při zmeškání této běžné, tedy zpravidla vydávané výzvy k vyjádření. V tomto ohledu se

²³¹ Část 2 (Řízení před soudem prvního stupně), Hlava I (Řízení až do rozsudku), Díl 1 (Žaloba vyjádření k žalobě a přípravný rok), Oddíl 2 (Přípravný rok). Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²³² WINTEROVÁ, A., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., PULKRÁBEK, Z., LAVICKÝ, P. Věcný záměr civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*, 2017, č. 23-24, s. 801-810.

²³³ Bod 113. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²³⁴ Ibid.

odpověď na žalobu podle § 243 I. civilního řádu soudního z roku 1895²³⁵ podobala spíše dnešní kvalifikované výzvě, neboť byla soudcem ukládána jen jevilo-li se to podle výsledků prvního roku nutným.

Podle bodu 125 by ústnímu jednání předcházel neveřejný přípravný rok sloužící mimo jiné ke zkoumání procesních podmínek, doplnění rozhodných skutkových tvrzení a pokusu o smír mezi stranami.²³⁶ Přípravný rok by se podle věcného záměru nemusel konat pouze výjimečně, a to ve výše zmíněných jednoduchých věcech. Oproti dnešnímu přípravnému jednání podle § 114c občanského soudního řádu by se tak podle věcného záměru stalo přípravné řízení pravidlem, jak tomu ostatně bylo i v případě prvního roku upraveného v § 239 a násl. civilního řádu soudního z roku 1895.

Po výše popsaných přípravných institutech sloužících k tomu, aby věc mohla být rozhodnuta při jediném jednání, by soud nařídil ústní jednání, které by i nadále představovalo jádro řízení před soudem prvního stupně.²³⁷ Věcný záměr v podstatných rysech vychází z osvědčených prvků současné právní úpravy, které obohacuje o pravidla inspirovaná právní regulací rakouskou či německou, a to například v souvislosti s koncentrací řízení.²³⁸ Podle věcného záměru by bylo možné prolomit dnešní „koncentrační hranici“ s přihlédnutím k zavinění či k tomu, zda opožděný přednes strany může mít za následek značné oddálení rozhodnutí ve věci samé.²³⁹

Na závěr se jeví vhodné doplnit zvláštní úpravu řízení v nepatrných věcech, v nichž jde o peněžité či nepeněžité nároky nízké hodnoty, čímž věcný záměr reflektuje myšlenku, že náklady a časová náročnost by měly být adekvátní hodnotě předmětu řízení. Zároveň tak věcný

²³⁵ Srov. část 2.2(b) výše.

²³⁶ Bod 125-127. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-22]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²³⁷ Část 2 (Řízení před soudem prvního stupně), Hlava I (Řízení až do rozsudku), Díl 2 (Ústní jednání). Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²³⁸ Ibid.

²³⁹ Ibid.

záměr reaguje na odstavec 7 preambule nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích a který byl také inspirací pro zavedení možnosti podat žalobu a vyjádření k žalobě v nepatrných věcech pomocí formulářů.²⁴⁰ Soud by měl podle věcného záměru při řízení v nepatrných věcech postupovat tak, aby věc rozhodl co nejrychleji a s co nejnižšími náklady, přičemž by měl také uvážit, zda lze při přípravě ústního jednání upustit od vyjádření žalovaného k žalobě, případně též od přípravného roku.²⁴¹

4.3 Rozsudek pro zmeškání podle věcného záměru

Institut rozsudku pro zmeškání by měl být podle věcného záměru upraven podstatně odlišně oproti jeho současnému znění v občanském soudním řádu. Za zřejmě nejvýraznější změnu lze považovat skutečnost, že by kontumační rozsudek nově mohl být vydáván i v případě zmeškání žalobce, v čemž je navrhovaná úprava totožná s úpravou rakouskou podle civilního řádu soudního i s úpravou tohoto institutu podle římského práva.²⁴² Další odlišnost lze spatřovat ve značném rozšíření aplikovatelnosti kontumačního rozsudku, kdy by jej mělo být možné vynést jak v případě zmeškání prvního ústního jednání, tak i v případě zmeškání odpovědi na žalobu či přípravného roku.²⁴³ Věcný záměr se tak odklání od koncepce tzv. fikce uznání nároku, na jejíž kritiku již bylo opakovaně upozorněno výše,²⁴⁴ a vychází z osvědčeného pojetí, podle kterého zmeškání odpovědi na žalobu představuje zmeškání procesního úkonu, se kterým by mělo být možné spojovat vydání kontumačního rozsudku.²⁴⁵

²⁴⁰ Část 2 (Řízení před soudem prvního stupně), Hlava III (Řízení v nepatrných věcech). Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²⁴¹ Bod 301-303. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²⁴² Srov. podkapitoly 2.1 a 2.2.

²⁴³ Bod 255-256. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-25]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²⁴⁴ Srov. MACUR, J. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o.s.ř. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 2, s. 35-36; LAVICKÝ, P. Zmeškání účastníka a fikce dispozičních procesních úkonů. *Právní fórum*, 2009, č. 6, s. 410.

²⁴⁵ WINTEROVÁ, A., DOBROVOLNÁ, E., DVORÁK, B., PULKRÁBEK, Z., LAVICKÝ, P. Věcný záměr civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*, 2017, č. 23-24, s. 801-810.

Podle bodu 255 věcného záměru nevyjádří-li se žalovaný včas k žalobě, rozhodne soud na návrh žalobce rozsudkem pro zmeškání, přičemž skutkové přednesy žalobce týkající se věci se v takovém případě považují za pravdivé, ledaže jsou v rozporu s obsahem spisu.²⁴⁶ Tyto skutkové přednesy by tak byly základem pro rozhodnutí o žalobě.²⁴⁷ Vydání rozsudku pro zmeškání by přitom i nadále bylo podmíněno návrhem přítomné strany.²⁴⁸ Z jazykového výkladu tohoto ustanovení vyplývá další odlišnost od současné právní úpravy. Věcný záměr již neuzivá spojení „*může rozhodnout*“, čímž staví najisto, že při splnění výše uvedených podmínek soud kontumačním rozsudkem rozhodnout musí. Účelem je tak nejspíše zabránit libovůli soudu při zkoumání materiálních podmínek formulovaných Ústavním soudem pro vydávání kontumačních rozsudků.²⁴⁹

Soud by měl dále podle bodu 256 rozhodovat rozsudkem pro zmeškání i v případě, kdy jedna ze stran zmešká přípravný rok, případně nekonal-li se výjimečně přípravný rok, první ústní jednání.²⁵⁰ Nejprve je třeba uvést, jaké skutečnosti jsou podle věcného záměru považovány za zmeškání roku. Podle bodu 50 věcného záměru je rok zmeškán, pokud se strana bez omluvy včas nedostaví, nebo se dostaví, avšak nejedná, nebo se během roku vzdálí. Rok je také zmeškán pokud se strana sice dostaví, avšak bez advokáta, ačkoliv ho k daným procesním úkonům potřebuje.²⁵¹ Jedná se o další změnu oproti současnému občanskému soudnímu řádu, který blíže nespecifikuje, kdy je jednání zmeškané. Toto ustanovení se velmi podobá právní úpravě podle civilního řádu soudního a věcný záměr dokonce zná i zmeškání v důsledku vykazání, jak jej upravoval § 199 civilního řádu soudního. Soudce totiž může podle bodu 168 toho, kdo ruší jednání, ačkoliv byl již napomenut, z ústního jednání vykázat.²⁵² Podle bodu 170

²⁴⁶ Bod 255. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-26]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²⁴⁷ Ibid.

²⁴⁸ Ibid.

²⁴⁹ Srov. Bod 257. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-26]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²⁵⁰ Bod 256. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-26]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²⁵¹ Bod 50. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-26]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²⁵² Bod 168. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-29]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

se přitom v případě vykazání strany postupuje stejně, jako by se z ústního jednání vzdálila dobrovolně,²⁵³ přičemž jak bylo uvedeno výše, vzdálení se je jeden z případů zmeškání roku.

Je nutné si také uvědomit, že skutečnost, že strana podala žalobu, resp. včasnou odpověď na žalobu by sama o sobě nebránila možnosti vynesení kontumačního rozsudku, zmeškala-li tato strana následně přípravný rok.²⁵⁴ Věcný záměr totiž vychází z toho, že „*k tomu, aby se strana do sporu pustila (tzv. Streiteinlassung), je třeba nejen písemného procesního úkonu (žaloby, vyjádření k žalobě), ale též účasti u soudu (obvykle na přípravném roku).*“²⁵⁵ Tato myšlenka je ve značném rozporu s judikaturou Ústavního soudu týkající se procesní aktivity žalovaného v souvislosti s možností vydání rozsudku pro zmeškání. Jak bylo uvedeno výše v podkapitole 3.1, Ústavní soud judikoval, že je nutná skutečná absence procesní aktivity a rozsudek pro zmeškání tak nemá být vydán jestliže se na jednání nedostavil dříve procesně aktivní žalovaný.²⁵⁶

Naproti tomu by kontumační rozsudek nemělo být možno vydat v situaci, kdy jedna ze stran zmešká ústní jednání po tom, co se účastnila přípravného roku, čímž projevila vůli vstoupit do sporu.²⁵⁷ V tomto směru se věcný záměr od civilního řádu soudního odklání, neboť jak bylo pojednáno v části 2.2(c), civilní řád soudní v takové situaci vydání kontumačního rozsudku podle § 399 přípouštěl.

Další změnu oproti současné právní úpravě by představovala skutečnost, že by soud musel o zamítnutí návrhu na vydání kontumačního rozsudku vydávat zvláštní usnesení, proti kterému by nebyla přípustná stížnost.²⁵⁸ Současná praxe je taková, že soud v souladu s § 5

²⁵³ Bod 170. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-29]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²⁵⁴ Bod 256. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-26]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ Srov. např. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2656/12, ze dne 7. května 2013 a náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 49/10, ze dne 28. ledna 2014.

²⁵⁷ Bod 259. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-29]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²⁵⁸ Bod 257. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-26]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

občanského soudního řádu poučuje žalobce o jeho možnosti podat návrh na vydání rozsudku pro zmeškání, avšak v případě, že takovému návrhu nevyhoví, nevydává o tom zvláštní usnesení. Tento postup byl ostatně potvrzen i Nejvyšším soudem, který judikoval, že jedním z předpokladů pro vydání rozsudku pro zmeškání je také vhodnost jeho vydání, a pokud i přes splnění všech ostatních zákonem stanovených předpokladů soud dospěje k názoru, že není vhodné kontumační rozsudek vydat, nevydává o tom zvláštní rozhodnutí.²⁵⁹

Podání návrhu na vydání kontumačního rozsudku je právem, nikoliv povinností dostavivší se strany. Oddalování návrhu však nesmí sloužit k uvádění nových skutečností za účelem zlepšení postavení v řízení. Soud by pro účely vydání rozsudku pro zmeškání mohl vyjít z nově uvedených skutkových tvrzení pouze v případě, že s nimi byla protistrana seznámena.²⁶⁰ Toto pravidlo lze nejlépe ilustrovat na příkladu uvedeném autory věcného záměru, podle kterého nevyjádřil-li se žalovaný k žalobě, avšak žalobce nenavrhl vydání kontumačního rozsudku, nýbrž pouze doplnil skutková tvrzení a žalovaný následně zmešká přípravný rok, soud při vydávání kontumačního rozsudku zohlední i dodatečně vylíčený skutkový stav pouze pokud s ním byl žalovaný seznámen.²⁶¹ To znamená, že seznámením protistrany s novými skutečnostmi by se věc dostávala do stavu, v němž byla před zmeškáním a následné zmeškání protistrany by nebránilo tomu, aby se zohlednil nový skutkový přednes.²⁶²

Na závěr se jeví vhodné alespoň stručně zmínit také instituty, které by podle věcného záměru umožňovaly straně zvrátit nepříznivé následky svého zmeškání. Podle současné právní úpravy se žalovaný může vůči kontumačnímu rozsudku bránit dvěma způsoby. Prvním z nich je podání návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání podle § 153b odst. 4 občanského soudního řádu, ve kterém žalovaný musí prokázat, že zmeškal z omluvitelného důvodu. Za druhé má

²⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2979/2013, ze dne 29. dubna 2014.

²⁶⁰ Bod 258. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-08-02]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²⁶¹ Ibid.

²⁶² Ibid.

žalovaný možnost domáhat se přezkumu správnosti kontumačního rozsudku podáním řádného opravného prostředku, tedy odvolání. I podle věcného záměru by měla zmeškaná strana na svou obranu k dispozici dva instituty. Nadále by bylo možné podat proti kontumačnímu rozsudku odvolání, avšak co se týče návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání, ten by byl nahrazen tzv. návrhem na navrácení v předešlý stav. Institutem *restitutio in integrum* se zmeškaná strana mohla bránit proti kontumačnímu rozsudku, bylo-li zmeškání způsobeno omluvitelným důvodem, již v dobách římského práva.²⁶³ Navrácení v předešlý stav podle věcného záměru by mělo sloužit k nahrazení v současnosti platného ustanovení § 58 občanského soudního řádu upravujícího prominutí zmeškání lhůty.²⁶⁴ Tento institut by však byl obsahově podstatně širší, neboť by umožňoval odstranit nejen následky zmeškání lhůty, ale také zmeškání roku.²⁶⁵ Lze souhlasit, že s ohledem na podobnost zmeškání roku se zmeškáním procesních lhůt se jeví vhodné upustit od zvláštní úpravy návrhu podle 153b odst. 4 občanského soudního řádu a upravit prostředky pro odvrácení kontumačních následků jednotně.

Úkolem věcného záměru bylo kriticky zhodnotit mnohonásobně novelizovanou současnou úpravu, identifikovat její nedostatky a navrhnout způsob, jak tyto nedostatky odstranit. Jde nepochybně o významný dokument, který má odborné veřejnosti sloužit jako podklad k diskusi o podobě budoucí úpravy. Tato kapitola jasně ukázala, že věcný záměr by podstatně zasáhl i do úpravy rozsudku pro zmeškání. Za nejvýznamnější změnu lze považovat podstatné rozšíření aplikovatelnosti kontumačního rozsudku, čímž se autoři věcného záměru výrazně staví proti současnému, často kritizovanému stavu rozhodování rozsudkem pro uznání na základě fikce dispozičního úkonu. Druhou nejvýznamnější změnou by byla možnost vnesení kontumačního rozsudku v případě zmeškání žalobce, jako tomu na našem území bylo již v době účinnosti civilního řádu soudního z roku 1895. V následující závěrečné kapitole bude

²⁶³ Srov. část 2.1(a).

²⁶⁴ Bod 53. Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-08-02]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

²⁶⁵ Ibid.

zhodnoceno, které z navrhovaných změn by měly být převzaty do budoucího kodexu civilního procesu, a které by naopak měly být přehodnoceny.

Závěr

Cílem této práce bylo zhodnotit současnou právní úpravu rozsudku pro zmeškání podle občanského soudního řádu. Nejdříve je nutné shrnout, že se současný právní stav v některých rysech podstatně liší od dřívějších právních úprav kontumačního rozsudku na našem území v historických obdobích zkoumaných ve druhé kapitole. Přesto je však současná právní úprava kontumačního rozsudku od svého znovuzavedení do českého právního řádu v roce 1993 po více než čtyřicetileté absenci velmi stabilní. Třetí kapitola zároveň ukázala, že v současné podobě rozsudku pro zmeškání nelze spatřovat zásadní rozpory se základními zásadami civilního procesu. To však neznamená, že v právní úpravě nejsou rezervy, které by bylo vhodné v budoucnu napravit v rámci rekonstrukce civilního procesu

První a zároveň nejnutnější změnou je podle závěru této diplomové práce rozšíření aplikovatelnosti rozsudku pro zmeškání na případy kontumace, které jsou dnes rozhodovány rozsudkem pro uznání. Jedná se o zmeškání odpovědi na kvalifikovanou výzvu podle § 114b občanského soudního řádu a zmeškání přípravného jednání žalovaným podle § 114c občanského soudního řádu. V této diplomové práci bylo několikrát upozorněno na značnou kritiku užívání tzv. fikce uznání uplatňovaného nároku žalovaným jako základu pro vynesení rozsudku v těchto případech kontumace. Lze tak jen uvítat, že tuto změnu navrhl i věcný záměr, který byl představen ve čtvrté kapitole a který by měl posloužit jako apel na odbornou veřejnost i zákonodárce, aby byla tato změna prosazena.

Tato diplomová práce dále poukázala na možnou libovůli soudů při posuzování tzv. materiálních podmínek vyplývajících z užití slova „*může*“ v § 153b občanského soudního řádu. Na jednu stranu se v zájmu ochrany právní jistoty jeví vhodné takové libovůli ze strany soudů předcházet. Na druhou stranu má však zkoumání materiálních podmínek sloužit ke zmírnění přílišného formalismu a nežádoucím tvrdostem, ke kterým by jinak mohlo docházet. V budoucí právní úpravě by tak bylo vhodné najít kompromis mezi těmito

skutečnostmi. Jako řešení se nabízí důkladnější rozpracování předpokladů pro vydání rozsudku pro zmeškání, kde by zákon výslovně požadoval naplnění i judikaturou formulovaných materiálních podmínek, po jejichž splnění by soud vydat kontumační rozsudek musel.

Další podstatnou navrhovanou změnou, kterou se autoři věcného záměru vrací k úpravě rozsudku pro zmeškání podle civilního řádu soudního z roku 1895, je skutečnost, že by kontumační rozsudek mohl být vyneseno nikoliv pouze na návrh žalobce, ale také na návrh žalovaného. Rozhodování kontumačním rozsudkem by tak bylo možno i v případě zmeškání žalobce. Jak bylo uvedeno výše, rozsudek pro zmeškání slouží zejména k předcházení liknavosti stran, k předcházení úmyslnému vyhýbání se soudnímu řízení, a tím tak k jeho nežádoucímu prodlužování. Jinými slovy, institut rozsudku pro zmeškání slouží ke stimulování procesní aktivity účastníků řízení. Dle analýzy provedené v této diplomové práci přitom lze mít za to, že žalobce je i při současné právní úpravě dostatečně motivován k procesní aktivitě, kterou projevuje už samotným podáním žalobního návrhu. Jde zejména o možné neunesení břemena tvrzení a břemena důkazního, což má pro žalobce za následek neúspěch ve věci. Současná úprava byla navíc potvrzena i Ústavním soudem, který v ní neshledal rozpor s ústavní zásadou rovnosti účastníků.²⁶⁶ Lze tak uzavřít, že rozšíření aplikovatelnosti kontumačního rozsudku i na případy zmeškání žalobce není nutné zavádět.

²⁶⁶ Viz podkapitola 3.2 výše.

Seznam použité literatury

Učebnice:

GERLOCH, A. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013.

HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského I. díl*. Bratislava: Právnická fakulta univerzity Komenského, 1929.

HORA, V. *Civilní řád soudní na Slovensku*. Bratislava: Právnická jednota, 1922.

HORA, V. *Československé civilní právo procesní II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2010.

KLABOUC, J. *Staré české soudnictví*. Praha: Orbis, 1967.

MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010.

OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2012.

SKŘEJPEK, M. *Římské soukromé právo. Systém a instituce*. Plzeň: Aleš Čeněk: 2011.

SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského I. a II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011.

VÁŽNÝ, J. *Římský proces civilní*. Praha: Melantrich, 1935.

WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2015.

Články a monografie:

BARTOŠEK, M., *Encyklopedie římského práva*. 2. přepacov. vyd., v nakl. Academia 1. vyd. Praha: Academia, 1994.

BEZOUŠKA, P. Krátké zamyšlení nad rozsudky pro uznání a pro zmeškání. *Právní rozhledy*, 2004, č. 1, s. 31-35.

DVOŘÁK, B. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí*. Praha, 2010. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Školitel František Zoulík. Dostupné na WWW: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/10978/>.

HRDLIČKA, J. Může či musí? *Právník*, 1966, s. 448-452.

KINCL, J. *Texty ke studiu obecných dějin státu a práva*. I, Starověk. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.

LAVICKÝ, P. Zmeškání účastníka a fikce dispozičních procesních úkonů. *Právní fórum*, 2009, č. 6, s. 410 – 411.

LAVICKÝ, P. aj. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, 2014.

LAVICKÝ, P., DVOŘÁK, B. Pro futuro. *Právní rozhledy*, 2015, č. 5. s. 153-159.

LAVICKÝ, P., WINTEROVÁ, A., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., PULKRÁBEK, Z. Obrana návrhu věcného záměru civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*, 2019, č. 5, s. 153-159.

MACUR J. Význam shodných tvrzení procesních stran pro zjištění skutkového stavu v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*, 1997, č. 9, s. 49-53.

MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1997.

MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2001.

MACUR, J. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o.s.ř. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 2, s. 28-36.

ŘÍHA, J. K otázce může či musí. *Právník*, 1966, s. 636-638.

SVOBODA, K.: *Dokazování* [Systém ASPI]. Praha: Wolters Kluwer, 2009 [cit. 2019-04-17]. ASPI ID: LIT32626CZ.

WINTEROVÁ, A. Rozsudek pro zmeškání, rozsudek pro uznání. *Právní praxe*, 1993, 41(10), s. 593.

WINTEROVÁ, A., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., PULKRÁBEK, Z., LAVICKÝ, P. Věcný záměr civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*, 2017, č. 23-24, s. 801-810.

Komentáře a poznámková vydání zákonů:

DVOŘÁK, B. § 153 (Skutkový podklad rozhodnutí; vázanost žalobním návrhem). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-04]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

DVOŘÁK, B. § 153a (Rozsudek pro uznání). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-10]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

DVOŘÁK, B. § 153b (Rozsudek pro zmeškání). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-10]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

HORA, V. *Civilní řád soudní a jurisdikční norma s dodatky: (zákony ze dne 1. srpna 1895 č. 110, 111, 112, 113 ř.z.) Třetí, opravené a rozšířené vydání*. Praha: nákladem Československého Kompas, 1934.

HRNČIŘÍK, V. § 153b (Rozsudek pro zmeškání). In: SVOBODA, K. aj. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017.

HROMADA, M. § 133 (Důkaz opaku). In: SVOBODA, K. aj. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017.

JEMELKA, L., PONDĚLÍČKOVÁ, K., BOHADLO, D. § 49 (Nařízení a způsob vedení ústního jednání). In: JEMELKA, L. a kol. *Správní řád*. 5. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2016.

KMEC, J. Právo na spravedlivý proces (čl. 6 EÚLP). In: KMEC, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.

KRNO, V. *Občiansky súdny poriadok: uherský zákonný článok I. z roku 1911 vyhlásený dňa 15. januára 1911, s účinnosťou od 1. januára 1915 ; uvodzovací zákon (zákonný článok liv. 1912) a doplnkami sem patriacich zákonov ČSR*. Bratislava: Komenský.

LAVICKÝ, p. § 120 (Aktivita stran a soudu při dokazování). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-04]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

LAVICKÝ P. § 133 (Zákonné vyvratitelné domněnky). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-03-08]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

MÁDR, J. § 268 (Zastavení výkonu rozhodnutí). In: Jirsa, Jaromír a kol. *Občanský soudní řád, 4. část: Soudcovský komentář* [Systém ASPI]. Havlíček Brain Team [cit. 2019-06-20]. ASPI_ID KO99hd1963CZ.

SVOBODA, K. § 118b (Koncentrace řízení, první jednání). In: SVOBODA, K. aj. *Občanský soudní řád. 2. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017.

ŠÁMAL, P. § 2 (Základní zásady trestního řízení). In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I, II, III. 7. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013.

ŠÁMAL, P., GRIVNA, T. § 60 (Počítání lhůt). In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I, II, III. 7. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013.

ŠULÁKOVÁ, M. § 52 (Předvedení). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-02-27]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

ŠULÁKOVÁ, M. § 55 (Zákonné a soudcovské lhůty). In: LAVICKÝ, P. aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-02-27]. ASPI_ID KO99_p11963CZ.

Judikatura:

Ústavní soud:

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 545/99, ze dne 3. února 2000.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 167/04, ze dne 12. května 2004.

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 428/04, ze dne 10. března 2005.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 42/08, ze dne 21. dubna 2009.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 377/10, ze dne 18. května 2010.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 329/08, ze dne 20. června 2011.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2656/12, ze dne 7. května 2013.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 49/10, ze dne 28. ledna 2014.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2921/13, ze dne 21. května 2014.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 173/13, ze dne 20. srpna 2014.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1944/15, ze dne 22. září 2015.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 13/15, ze dne 31. května 2016.

Nejvyšší soud:

- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 633/2000, ze dne 21. února 2001.
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 1053/2000, ze dne 30. dubna 2001.
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 1910/2000, ze dne 19. září 2001.
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1302/2001, ze dne 14. května 2002.
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1160/2003, ze dne 26. srpna 2004.
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 2284/2004, ze dne 18. srpna 2005.
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 5059/2007, ze dne 28. května 2009.
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4084/2010, ze dne 1. února 2011.
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4209/2009, ze dne 30. srpna 2011.
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 4098/2010, ze dne 22. února 2012.
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 3498/2012, ze dne 27. března 2013.
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2979/2013, ze dne 29. dubna 2014.
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2787/2014, ze dne 6. ledna 2015.
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 5587/2015, ze dne 30. srpna 2016.
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2031/2016, ze dne 29. srpna 2017.
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 5873/2016, ze dne 25. října 2017.
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 385/2017, ze dne 21. března 2018.

Ostatní soudy:

Usnesení Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 15 Co 437/94, ze dne 28. prosince 1994, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 7/1996 pod č. 45.

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva Gakharia proti Gruzii, č. 30459/13, ze dne 17. ledna 2017; Gankin a ostatní proti Rusku, č. 2430/06, 1454/08, 11670/10 a 12938/12 ze dne 31. května 2016.

Právní předpisy a důvodové zprávy:

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád. 10. března 1993 [Beck-online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-03-22].

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. 16. června 1999 [Beck-online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-07-08].

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. 3. února 2012 [Beck online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-03-10].

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. 27. února 2013. [Beck-online]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2019-04-22].

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

Zákon č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád.

Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců.

Zákon č. 500/2004, správní řád.

Zákon č. 555/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Ostatní:

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. Violations by Article and by State 1959-2018 [online]. [cit. 2019-04-15]. Dostupné na WWW: https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2018_ENG.pdf.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Echr.coe.int [online]. 31. prosince 2018 [cit. 2019-04-10]. Dostupné na WWW: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ENG.pdf.

OTTO, J., *Ottův slovník naučný : ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Čtrnáctý díl. Praha: 1899 s. 757 [online]. [cit. 2019-02-20] Dostupné na WWW: <http://archive.org/stream/ottvslovnknauni00studgoog#page/n785/mode/2up>.

Usnesení prezidia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. srpna 1965 publikované ve Sborníku směrnic, usnesení, rozborů a zhodnocení soudní praxe pléna prezidia Nejvyššího soudu z roku 1974, díl I.

Věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné na WWW: <https://crs.justice.cz/>.

Výkaz o pohybu agendy rejstříku C u okresních soudů v období od 1. 1. 2018 do 31. 12. 2018 [online]. 11. ledna 2019 [cit. 2019-07-10]. Dostupné na WWW: <https://cslav.justice.cz/InfoData/vykazy-soudu-a-statnich-zastupitelstvi.html>.

Rozsudek pro zmeškání

Abstrakt

Rozsudek pro zmeškání, často nazývaný také kontumační rozsudek, je zvláštní druh meritorního rozhodnutí sloužící především k urychlení občanského soudního řízení sporného. Z důvodu nezanedbatelné role tohoto institutu v občanském soudním řízení je účelem této diplomové práce kriticky zhodnotit současnou právní úpravu s ohledem na vybrané základní teoretické otázky, historický vývoj právní úpravy, vybrané ústavní zásady a v nedávné době navrženou podobu možné budoucí úpravy.

První kapitola je věnována analýze základních teoretických východisek institutu rozsudku pro zmeškání. Rozebrána je mimo jiné podstata samotného pojmu kontumace a skutkových domněnek, na jejichž základě soudy kontumační rozsudky vydávají. Dále je vysvětleno, proč nelze zmeškání považovat za procesní úkon účastníka řízení a proč je rozsudek pro zmeškání ryze občanskoprávním institutem. Poukázáno je také na základní rozdíly oproti rozsudku pro uznání.

Druhá kapitola popisuje vývoj právní úpravy kontumačního rozsudku, a to již od dob římského práva. Největší pozornost je věnována civilnímu řádu soudnímu z roku 1895 z důvodu jeho významného vlivu na současnou podobu tohoto institutu.

Ve třetí kapitole je zkoumána ústavní konformita současné právní úpravy. Představeny jsou nejdříve judikaturou formulované materiální podmínky pro vydávání kontumačního rozsudku a dále je analyzován soulad s vybranými základními zásadami civilního procesu.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na věcný záměr nového civilního řádu soudního, který byl zpracován v roce 2017 jakožto podklad pro rekonstrukci civilního procesu, jejíž nutnost je diskutována již řadu let. Tato kapitola zároveň využívá poznatků získaných ve druhé kapitole a upozorňuje na konkrétní podobnosti s historickou právní úpravou.

Na základě výsledků zkoumání jednotlivých kapitol jsou v závěru této diplomové práce formulovány konkrétní *de lege ferenda* návrhy. Bylo zjištěno, že nejnutnější změnou je rozšíření aplikovatelnosti kontumačního rozsudku na případy kontumace, které jsou dnes značně nekoncepčně rozhodovány rozsudkem pro uznání. Dále se za účelem předcházení možné libovůle soudů navrhuje důkladnější zákonná úprava předpokladů pro vydání rozsudku pro zmeškání, zahrnující i judikaturou formulované materiální podmínky. Co se však týče rozšíření kontumačních rozsudků i na zmeškání žalobce, je nutno konstatovat, že současná právní úprava je v tomto směru vyhovující, a tuto změnu tak není nutné zavádět.

Klíčová slova

rozsudek pro zmeškání

civilní řízení sporné

věcný záměr civilního řádu soudního

Judgment by Default

Abstract

Judgment by default is a special type of a judgment on the merits, which serves as a tool against intentional delays in judicial proceedings. Due to the not negligible role of this type of a judgment, the purpose of this master's thesis is to evaluate the current state of legislation with regards to the selected fundamental theoretical aspects, historical development of the legislation, selected constitutional principles and recently proposed new legislation.

The first chapter analyzes the basic theoretical foundations of default judgments. The essence of the term contumacy as well as factual presumptions, on the basis of which the courts issue default judgments, are presented therein. This chapter also explains why it is not possible to consider a default to be a procedural act of a party to proceedings and why a default judgment is only applicable in civil proceedings. Furthermore, the essential differences between judgments by default and judgments of acknowledgment are pointed out.

The second chapter describes the historical development of default judgment regulation since the Roman law times. The most attention is paid to the Civil Procedure Code of 1895 because of its significant influence on the current legislation.

In the third chapter, the constitutional conformity of the current legislation is examined. Firstly, the material conditions formed by case law for issuing a default judgment are introduced and then the compliance of the current legislation with the fundamental principles of civil proceedings is analyzed.

The fourth chapter focuses on the consultation document (in Czech "*věcný záměr*") on the new Civil Procedure Code, which was presented in 2017 as a basis for a recodification of civil procedural law, the necessity of which has been discussed for many years. This chapter

also makes use of the knowledge gained in the second chapter and draws attention to the particular similarities with the historical legislation.

Based on the results of the research of each chapter, particular *de lege ferenda* proposals are presented in the conclusion of this master's thesis. It was found, that the most important change that needs to be done is the extension of the applicability of default judgments on cases of contumacy which are now non-conceptually decided by judgments of acknowledgment. Moreover, in order to prevent the possible arbitrariness of courts, more thorough statutory elaboration of conditions, including the material conditions formed by case law, for issuing default judgments is required. Regarding the extension of the applicability of default judgments on a default of a plaintiff, the current legislation seems to be sufficient, so there is no need for such an extension.

Key words

judgment by default

civil contentious procedure

the consultation document on the new Civil Procedure Code